

A NYITNIKÉK ÓVODA HELYI PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

„Minden magasztos, nagy és nemes a természetben rejlik. Aki egészen egyszerűen, anélkül, hogy hamis benyomásokkal tévesztené meg magát, az ő törvényei szerint cselekszik – minden dolgot, akármilyen fajtájú legyen is az, eléggé jól fog csinálni.

Ehhez azonban visszahozhatatlanul hozzátartozik az elmélyülés, a kitartás és a hűn maradás talentuma.”

*Széchenyi István
naplójából*

TARTALOMJEGYZÉK

1. AZ ÓVODA ADATAI	- 5 -
1.1. Az óvoda személyi feltétele	- 10 -
1.2. Az óvoda tárgyi feltételei:	- 11 -
1.3. Az óvodának a program céljaihoz rendelt eszközrendszere	- 13 -
2. Az óvodánk célja és feladata	- 15 -
2.1. Célja	- 15 -
2.2. Feladata	- 13 -
3. A nevelés kerete	- 17 -
3.1. Az egészséges életmód alakításának feladatai, egészségfejlesztési program	- 16 -
NAPIREND	
3.2. Érzelmi és erkölcsi nevelés és szocializáció biztosítása	- 28 -
3.3. Anyanyelvi és az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása	- 33 -
4. A tevékenység kerete	- 36 -
4.1. A külső világ tevékeny megismerése	- 36 -
4.2. Játék	- 43 -
4.3. Verselés, mesélés	- 50 -
4.4. Mozgás	- 54 -
4.5. Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka	- 58 -
4.6. Ének, zene, énekes játék, gyermektánc	- 62 -
4.7. Munka	- 65 -
4.8. Tanulás	- 70 -
5. Az óvoda kapcsolatai	- 75 -
5.1. Óvoda-család	- 75 -
6. Sajátos feladataink, speciális szolgáltatások	- 78 -
6.1. Gyermekvédelem:	- 78 -

6.2. Speciális szolgáltatások	- 84 -
6.3. Speciális szolgáltatások	- 85 -
7. A nevelési program végrehajtásához szükséges, a nevelési munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzéke	- 85 -
7.2. Játékok, egyéb eszközök jegyzéke:	- 85 -
7.3. Szerepjátékhoz kellékek	- 86 -
7.4. Mozgásfejlesztést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök	- 86 -
7.5. Ének, zene, énekes játékok eszközei:	- 86 -
7.6. Anyanyelvi kommunikációs képességek fejlesztésének eszközei:	- 87 -
7.7. Értelmi képességeket és a kreativitást fejlesztő anyagok, eszközök:	- 87 -
7.8. Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök:	- 87 -
7.9. A külső világ tevékeny megismerését elősegítő eszközök, anyagok:	- 87 -
8. ÉRVÉNYESSEGI NYILATKOZAT	- 89 -
9. ZÁRADÉK	- 90 -
Felhasznált irodalom	- 91 -

Törvényi hivatkozások

Intézményünk pedagógiai programja az oktatáspolitikai célok figyelembe vételével, a területet érintő jogszabályi változásokkal összhangban készül el.

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési- oktatási intézmények működéséről, és a köznevelési intézmények névhasználatáról

363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos Alapprogramjáról

32/2012 (VIII. 31) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek Óvodai nevelésének irányelvéről

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi gazgatásról

2003. évi CXXV. Törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről

Mindenkori hatályos Alapító Okirat

1. AZ ÓVODA ADATAI

Az óvoda csoporttal rendelkező nevelési intézmény.

Az óvoda elnevezése:

*Pestszentlőrinci Nyitnikék Óvoda
1185 Budapest, Fülel u. 4.
Telefonszáma: 06 1 292-1055, 06 1 297-5100*

Az óvoda fenntartója:

*Pestszentlőrinc - Pestszentimre Önkormányzat
1184 Budapest, Üllői út 400.
Telefonszáma: 06 1296 1300*

Tagintézmény neve, címe:

*Pestszentlőrinci Nyitnikék Óvoda Mackó Kuckó tagóvodája
1185 Budapest, Fülel utca 2/b
Telefonszáma: 06 1 294-8104*

Az óvoda OM azonosítója: 034671

Alapító okirat száma:22/4437-2/2017.

Mindenkori hatályos Alapító Okirat

A pedagógiai program benyújtója:

Az intézmény vezetője és az óvoda nevelőtestülete.

Bemutakozás:

Óvodánk a XVIII. kerületben a Ferihegyi repülőtér szomszédságában, kertes, családi házas, jó levegőjű, csendes környezetben található.

Körzeti feladatokat lát el az „Alapító Okirat” mellékletében felsorolt utcákban élő gyermekek tekintetében. A törzsóvodában öt, míg a tagóvodában egy csoport működik. Az óvodánkban folyó pedagógiai munka alapelveit, az Óvodai nevelés országos alapprogramja”határozza meg.

- Az óvodában a nevelésnek a gyermeki személyiség teljes kibontakoztatására, a gyermeket megillető jogok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia, az egyenlő hozzáférés biztosításával.*
- A gyermeket megfelelő gondoskodás és különleges védelem illeti meg*
- Az Óvodai nevelés országos alapprogramja” szerint érvényesülhetnek a különböző innovatív- pedagógiai törekvések, - mert biztosítja az óvodapedagógusok módszertani szabadságának érvényesülését - ha azok a gyermek érdekeit nem sértik.*

Kollektívánk 1992. óta foglalkozik kiemelten a „Környezet megismerése és természetvédelmi nevelés”- el.

A környezettel való ismerkedés az óvodai nevelés egészében érvényesülő folyamat. Ehhez kiegyensúlyozott, érzelem-, és inger gazdag környezetre van szükség, ahol a gyermekek olyan tapasztalatokat szereznek, amelyek az

életkoruknak megfelelő biztonságos eligazodáshoz, tájékozódáshoz nélkülözhetetlenek.

Meggyőződésünk, hogy ha gyermekeink megismerik, megszeretik, a természetet és megtanulnak vele harmóniában élni, vigyázni fognak rá. Ezért arra törekszünk, hogy minél többet lehessenek a természetben, megismerjék a felfedezés örömét, lássák meg, vegyék észre a természet szépségeit, szeressék és óvják azokat.

Minden felnőtt dolgozó támogatója és résztvevője a gyakorlatban már folyó programnak, ezért döntöttünk úgy, hogy ennek szellemében kívánunk a továbbiakban is dolgozni.

A „NÉGYSZINVIRÁG” vésztői óvodai programból a „Mesélő természet, beszélő környezet” részt adaptáljuk, kiegészítve a helyi sajátosságokkal.

Fogadjuk a körzetünkön belülről a tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézségekkel küzdő gyermekeket is.

2008 szeptember 01-től óvodánk ellátja az egyéb pszichés fejlődési zavarral, (súlyos, tanulási fegyelemmel, vagy magatartászavarral) küzdő gyermekek fejlesztését

2009. szeptember.1-től foglalkozunk a sajátos nevelésű igényű gyermekek integrált nevelésével és fejlesztésével, ezen belül az enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós, és súlyos, illetve súlyos rendellenességekkel küzdő, gyermekek ellátásával.

Óvodakép

Óvodánk a gyermek három éves korától a az iskolai tanulmányok megkezdéséig a családi nevelést kiegészítve

- *biztosítja az óvodáskorú gyermek fejlődésének és nevelésének optimális feltételeit.*
- *közvetetten segíti az iskolai közösségbe történő beilleszkedéshez szükséges gyermeki személyiségvonások fejlődését.*
- *pedagógiai tevékenységrendszere és tárgyi környezete segíti a gyermek környezettudatos magatartásának kialakulását.*

Óvodai nevelésünkben alapelv:

- *a gyermeki személyiséget, elfogadás, tisztelet, szeretet, megbecsülés és bizalom övezze*
- *nevelésünk segítse elő a személyiségfejlődést a gyermek egyéni készségeinek, és képességeinek kibontakoztatását.*
- *az óvodai nevelésben alkalmazott pedagógiai hatásoknak a gyermek személyiségéhez kell igazodniuk.*
- *a gyermeki szükséglet kielégítése*
- *az érzelmi biztonságot nyújtó szeretetteljes légkör megteremtése*
- *a testi, a lelki, a szociális és az értelmi képességek egyéni és életkor-specifikus alakításáról*
- *a mással nem helyettesíthető szabad játéktevékenységeken keresztül, gondoskodunk az életkorhoz és a gyermek egyéni képességeihez igazodó emberi értékek közvetítéséről*
- *Biztosítjuk a gyermek egészséges fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges személyi és tárgyi környezetet*

A nemzetiséghez tartozó gyermekek és a migráns családok gyermekei számára biztosítjuk az önazonosság megőrzését, ápoljuk nyelvi kultúrájukat, lehetőséget biztosítunk a multikulturális integrációs nevelésre, valamint biztosítjuk számukra az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelmét.

Gyermekkép:

A gyermek, fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok és a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák

meg. Életkoronként és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak.

Minél kisebb egy gyerek, annál több szeretetre, biztonságra, melegségre van szüksége az egészséges fejlődéshez. Ezért a biztonságos, befogadó szeretetteljes, családi légkör megteremtése mindannyiunk legfőbb feladata.

Óvodapedagógusaink érzékenyek a gyermekek egyéni szükségletei, eltérő fejlődési üteme, szociális problémái iránt.

Valamennyi óvodásunk számára biztosítjuk a saját, egyéni fejlődési ütemének megfelelő fejlesztését, tehetségének felfedezését, kibontakozását, gazdag programokat, változatos tevékenységeket kínálva.

Kiemelt figyelmet igénylő gyermekek:

Nagy gondot fordítunk a lassabban fejlődő, lemaradó, hátrányos helyzetű, vagy egyéb fejlődési zavarral küzdő, speciális nevelési igényű gyermek megkülönböztetett fejlesztésére.

Az átlag feletti, általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkező gyermekek számára biztosítjuk tehetségük kibontakozását.

Tudatosan arra törekszünk, hogy a nemek közötti egyenlőségre neveljük gyermekeinket, saját értékrendünket átadva nekik.

Fontos a gyermeki személyiség maximális tiszteletben tartása mellett az esélyegyenlőség, tehát a gyermekeket az óvodában egyenlő jogok illetik meg.

1.1. Az óvoda személyi feltétele

Az óvoda dolgozóinak létszáma: 29 fő, az alábbi felosztás szerint:

- *1 fő - vezető óvónő*
- *12 fő – óvodapedagógus*
- *6 fő - dajka*
- *2 fő pedagógiai asszisztens*
- *1 fő óvodapszichológus*
- *4 fő konyhás, takarító*
- *1 fő – óvoda titkár*
- *1 fő – fűtő – kertész*
- *1 fő fél állású kertész*

Az óvónők heti váltásban és felmenőrendszerben, osztott csoportokban dolgoznak. Az átfedési idő biztosított.

A váltó párok és a dajka összehangolt munkakapcsolata nélkül eredményes, színvonalas nevelő-oktató munka nem végezhető. Ezért a párok kialakításakor a gyermekcsoport érdekeit, a dolgozók egyéni adottságait és tulajdonságait veszi figyelembe a vezető óvónő.

Óvodánkban utazó logopédus és gyógy testnevelő, fejlesztőpedagógus, foglalkozik a gyermekekkel.

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztését a SOFI speciálisan képzett szakemberei végzik.

Pedagógusképünk:

Olyan óvodapedagógusok, akikre a humanizmus, a pedagógiai optimizmus, a megértés, együttérzés, elfogadás, a segítőkészséget előtérbe helyezés, a gyermeki jogok tiszteletben tartása jellemző. Az óvodapedagógus attitűdje modellt, mintát jelent a gyermekek számára.

Legyen:

A gyermekekkel együttjátshzó, együtt élni tudó

Minőségi az egyéni fejlesztő munkája.

Megújulni tudó, akaró, önmagát képző óvónő, aki tudásával segíti kollégáit.

Családi együttműködés során korrekt, tapintatos, segítő szándékú.

Nevelőtestületünk tagjainak önképzését szakkönyvek segítik, és fontosnak tartjuk a pedagógiai megújulást a folyamatos továbbképzést, az élethosszig tartó tanulás megvalósulását.

A nemzetiséghez tartozó és migráns gyermekek számára, az óvodai élet megfelelő területein lehetőséget biztosítunk egymás kultúrájának megismerésére.

1.2. Az óvoda tárgyi feltételei:

Az óvoda két telephelyen működik. Az épületek objektív adottságai eltérőek.

A törzsóvoda épülete 1975-ben épült. Komfortfokozata jónak mondható, minősíthető.

Minden csoporthoz egy-egy mosdó és öltöző tartozik, mely méreteiben nem megfelelő. Jól felszerelt tornaszoba, szertár, óvónői szoba, dajkaöltöző, zu-

hanyozó, raktárhelységek, tálaló konyhák és iroda található az épületben. Fűtése gázkazános központi fűtés.

A tagóvoda 2002-től működik ezen a helyen. Egy csoportszoba egy gyermekmosdó, egy gyermeköltöző, egy tálaló konyha van az épületben.

Az esztétikus környezet alakítását mind a két épületben folyamatos feladatnak tekintjük,

tehát csoportszobáink legyenek otthonosak, legyen egyéni arculatuk, a berendezések feleljenek meg a gyermekek igényeinek, biztonságukat szolgálják, teremtsék meg a szabad játék feltételeit.

Nevelési programunk megvalósításához, rendelkezünk a szükséges tárgyi feltételekkel.

Óvodáink udvari lehetőségei jók. Tágas, zöld területek, lombos fák, virágoskertek, pancsoló medence, homokozók, esztétikus ügyességet és mozgásfejlesztő játékok találhatóak. Ezen kívül az udvari természetsarokban teknősterráriumot és sziklakertet alakítottunk ki.

A tágas zöld területek, a lombos fák, a homokozók, a virágoskertek, pancsoló medencék biztosítják a gyermekek jó közérzetét. Az esztétikus mozgás és ügyességet fejlesztő játékok jól illeszkednek a természetes környezetbe.

Lehetőségeinkhez mértén törekszünk az optimális munkakörnyezet megteremtésére és arra, hogy a szülőket megfelelően fogadhassuk.

1.3. Az óvodának a program céljaihoz rendelt eszközrendszere

A játéktevékenység eszközei

Költségvetésünkéből igyekszünk minél többet szakmai felszerelésekre tervezni. Játékállományunkat lehetőségeinkhez mérten évről évre bővítjük, fejlesztjük készen kapható és saját készítésű kiegészítő játékokkal. Az udvari fa-és játékeszközöket pályázatból és szülői támogatásból tudtuk beszerezni.

Az óvodai tanuláshoz szükséges eszközök

Szertárunk jól felszerelt, a rendelkezésre álló eszközök minőségi és mennyiségi bővítése folyamatos. Ki kell emelni az óvónők által készített eszközöket, melyek fontos szerepet kapnak az óvodai tevékenységek során.

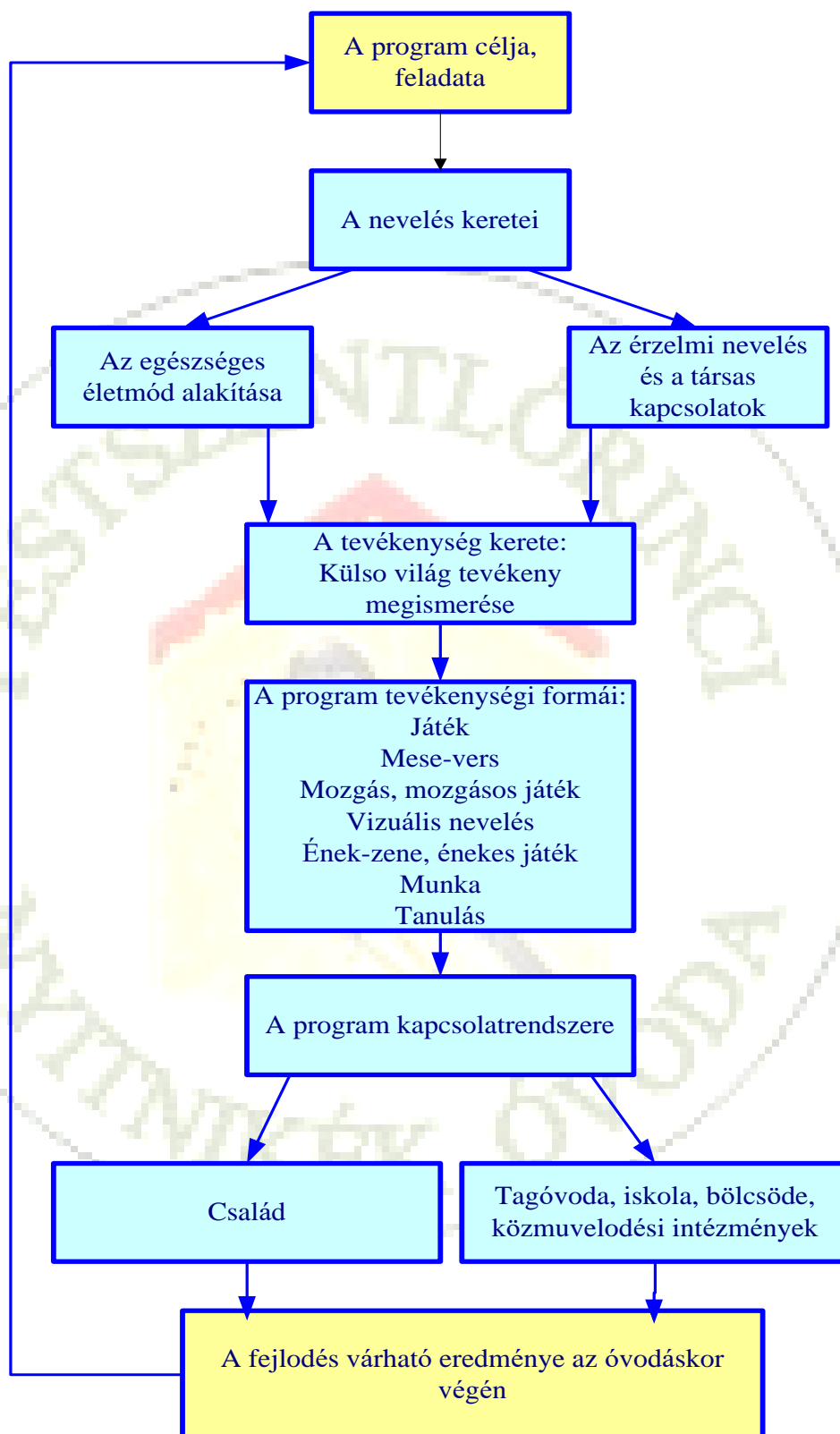
Mese- és szakkönyvellátottság

Eszközrendszerünk legszínvonalasabban ellátott területe. Szakkönyveink bőséges választéka segíti óvónőink önképzését és a színvonalas napi munkára történő felkészülést. Beszereztünk olyan ismeretterjesztő könyveket, melyek az óvoda kiemelt programjához kapcsolódnak.

Meséskönyveink igényesek, esztétikusak, a gyermekek életkorának megfelelő meséket, verseket, mondókákat tartalmaznak.

Programunk megvalósításához szükséges bővíteni fejlesztő játékainkat, zenei kelléktárunkat vizuális tevékenységéhez szükséges anyagokat.. Szertárunkban található eszközök számszerű fejlesztése szükséges.

A program rendszertáblája

2. AZ ÓVODÁNK CÉLJA ÉS FELADATA

2.1. Célja

- ✚ Óvodai nevelésünk célja, hogy a gyermekek élmény gazdag környezetben az egyéni fejlődési ütemük tiszteletben tartásával önálló gondolkodású, autonóm személyiségekké váljanak.
- ✚ Sokoldalú képességfejlesztés során játékos tevékenység közben környezettudatos magatartás, környezetre figyelő - védő életvitel elsajátítása, a környezethez való pozitív érzelmi viszony kialakítása. Legfontosabb elv: mindent a természetes környezetben figyelünk meg. A változásokra felhívjuk a figyelmet és az összefüggések megértésére rávezetjük a gyerekeket.
- ✚ Enyhe értelmi fogyatékos és a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos, illetve súlyos rendellenességével küzdő sajátos nevelési igényű gyermekeket ellátása, amennyiben azok a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhetőek, oktathatók, valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek fejlesztése.

2.2. Feladata

- ✚ Az óvodai nevelés feladata az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése, ezen belül:
 - Az egészséges életmód alakítása
 - Az érzelmi és erkölcsi nevelés a szocializáció biztosítása
 - Az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

✚ *A környezeti nevelés komplex felfogásából az emberi értékeket, amelyeket közvetíteni akarunk, összehangoljuk, hogy azok kiegészítsék, teljessé tegyék egymást.*

➤ *A környezetvédelmi tevékenységek gyakorlása: - a környezet tevékeny megismerésével a természet szeretetére annak tisztaságára, épségének megóvására, a környezet esztétikájára nevelés.*

➤ *A gyermekek életkoruknak, fejlettségüknek megfelelően tájékozottak legyenek az őket körülvevő világról.*

➤ *A tapasztalatok, élmények, a személyes példamutatók váltsanak ki olyan pozitív érzelmeket, mint a szeretet, , gondoskodás, tisztelet, kellemes és jó érzések sokasága.*

✚ *Differenciált, életkorukból, egyéni adottságaiktól, fejlettségüktől függő képességfejlesztés, mely segíti a sajátos nevelési igényű, a tanulási, magatartási beilleszkedési zavarokkal küzdő gyermekek beilleszkedését is.*

✚ *Egészséges személyiség fejlesztés, különbözőség elfogadására, tiszteletben tartására nevelés.*

Nyugodt érzelmi biztonságot nyújtó, családi légkör megteremtésén keresztül, a gyermekek meglévő tapasztalatainak felhasználásával alakítsuk tovább a társakkal való kapcsolatot, viselkedési szokásokat a nyelvi kifejező készséget

✚ *Enyhe értelmi fogyatékos és a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos, illetve súlyos rendellenességével küzdő sajátos nevelési igényű gyermekeket ellátása, amennyiben azok a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhetők, oktathatók.*

3. A NEVELÉS KERETE

NAPIREND

6.30 - 12.00-ig Szabad játék a csoportszobában.
Egyéni és csoportos tevékenységek részképességek fejlesztése.

Testápolás, folyamatos reggelizés.

A környezetben szerzett élmények, tapasztalatok szerzése, feldolgozása. Spontán játékos tapasztalatszerzés, cselekvéses tanulás.

Szabad játék a szabadban, szervezett és szabad mozgás.

A környezet tevékeny megismerése (mikro csoportos megfigyelés, séta, munka, beszélgetés)

12.00 - 15.00-ig Testápolás, ebéd
Csendes pihenő

15.00 - 17.30-ig Ébresztő, testápolás, uzsonna
Szabad játék a csoportban, vagy a szabadban.

Az adott csoport napirendjét a gyermekcsoport óvodapedagógusai alakítják ki.

3.1. Az egészséges életmód alakításának feladatai, egészségfejlesztési program

Cél: Az egészséges életre nevelés, az egészség megtartására, megerősítésére történő felkészítés. A gyermekek testi – fejlődésének- lelki egészségének biztosítása komfortérzésük kielégítése, pozitív kapcsolat a természeti és társadalmi környezettel.

A 3-7 éves korosztályra jellemző fiziológiai, életkori sajátosságokat figyelembe véve tervezzük a gondozási tevékenységeket, a mozgásigény kielégítésének feltételeit, az egészség védelmét. Az egészség fejlesztő tevékenység során az egészségi állapot pozitív irányú változása következik be.

Feladata:

- ✦ A gyermekek gondozása, testi szükségletük, mozgásigényük kielégítése.*
- ✦ A gyermekek egészségének védelme, edzettségük biztosítása.*
- ✦ Az egészséges életmód, betegségmegelőzés és egészségmegőrzés szokásainak megalapozása.*
- ✦ A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges környezet biztosítása.*
- ✦ A környezet védelméhez kapcsolódó szokások kialakítása.*
- ✦ Enyhe értelmi fogyatékos és a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos, illetve súlyos rendelkezésével küzdő sajátos nevelési igényű gyermekeket ellátása, amennyiben azok a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhetőek, oktathatók, valamint az egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küz-*

dő gyermekek fejlesztése küzdő gyermekek integrált nevelése során egyéni bánásmód alkalmazása, fejlesztésük a szakemberek által javasolt tervek szerint.

- ✚ Rugalmas szervezeti keretek kialakítása a sajátos nevelési igényű, enyhe értelmi fogyatékos, és a megismerő funkciók, vagy a viselkedés fejlődésének organikus vagy nem organikus okokra visszavezethető enyhe rendellenességekkel küzdő gyermekek egyéni foglalkoztatásának megvalósulásához.*

Az egészségfejlesztés területei

- egészséges táplálkozás*
- mindennapos testnevelés, testmozgás*
- személyi higiéné*
- testi és lelki egészség fejlesztése, a szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése*
- bántalmazás, erőszak megelőzés*
- baleset megelőzés és elsősegélynyújtás*

Az egészséges táplálkozás

A különféle ételek és italok megfelelő arányban és mennyiségben, kellő változatossággal történő rendszeres fogyasztása. Ezáltal a betegségek kockázatát minimálisra csökkenthetjük. Az egészséges étrendnek megfelelő mennyiségben kell tartalmaznia a szervezetünk számára fontos energiát adó tápanyagokat (fehérjéket, zsírokat, szénhidrátokat) és energiát nem adó tápanyagokat (vitaminokat, ásványi anyagokat és nyomelemeket).

Az étrendben nagyobb súllyal kell szerepelniük a teljes kiőrlésű gabonáknak, zöldségeknek, gyümölcsöknek, egészséges zsiradékoknak. Zöldséget naponta legalább 5 alkalommal javasolt fogyasztani, lehetőleg nyersen is, hiszen a főzés során az értékes vitaminok, ásványi anyagok nagy része veszendőbe megy. Odafigyeliünk, hogy a gyermekek minél több érzékszervét (látás, szaglás, tapintás, hallás) vonjuk be a megismerés folyamatába. Fontosnak tartjuk az adott évszakra jellemző gyümölcsök, zöldségek rendszeres fogyasztását.

A pedagógus feladatai

A kulturált étkezés szokásaira nevelés:

- Helyes testtartás kialakítása.*
- Esztétikus terítésre szoktatás, megfelelő teríték biztosításával.*
- Életkortól és fejlettségtől függő étkezéshez szükséges eszközök önálló és helyes használata.*
- Fejlettségüktől függően vezetjük be a naposi munkát, és fokozatosan bővítjük.*
- A gyermekek számára eddig ismeretlen ételek megismertetése, elfogadtatása.*
- Megkedveltetni az ízeket, intenzív rágásra ösztönöz.*
- Zöldség és gyümölcs feldolgozó tevékenységek, nyers zöldség és gyümölcs fogyasztása.*
- A mindenkori folyadékigény kielégítése.*
- Fokozottan ügyel a táplálék érzékeny gyermekek diétájára.*

Mindennapos testnevelés, testmozgás

A rendszeres testmozgás egészségünk legjobb karbantartója: az egész szervezetre kedvező hatással van. A rendszeres testmozgás fokozza a teljesítményt, formálja a személyiséget, alakítja az életmódot. A gyermekek számára a rendszeres testmozgás hozzájárul az egészséges személyiség fejlődéséhez, a testi és mentális érési folyamathoz.

Óvodáskorban a gyermek testi-lelki-szellemi fejlődése károsulhat, ha nem vehet részt elegendő mozgásban.

Az óvodapedagógus feladatai

Nap - légfürdő, szabad mozgás.

- A napi tevékenységek során minél több időben a szabadlevegőn való tartózkodás biztosítása.*
- Rendszeres, örömmel végzett mozgás biztosításával alakítjuk ki az egészséges életvitelt.*
- A mozgásigény kielégítése és a testi képességek fejlesztéséért változatos napi és heti rendszerben biztosítja a gyermek mozgásigényének folyamatos kielégítését.*
- Minden nap szervez mozgástevékenységet (tornaszobában vagy udvaron).*
- Heti 1 vagy 2 kötelező testnevelés foglalkozást vezet.*
- Megtervezi a helyet, időt, és a közegekben való mozgást fokozatos terheléssel, figyelembe véve a korosztályok életkori sajátosságait. Időjárástól függően (köd, 5 fok alatti hőmérséklet, eső, viharos szél esetén*

nem) napi 1-3 órát levegő és napfényedzést biztosít a fokozatosságot betartva.

- A nyári napirendet az egész napos levegőn való tartózkodásra építi (kivétel az erős napsugárzás miatt a 12-15 óra közötti időszak).*

Személyi higiéné

- A legfőbb személyi higiéniai nevelési feladat az óvodában a kézmosás szokássá fejlesztése szeretetteljes légkörben, a saját személyi felszerelés törülköző, fésű, fogmosó felszerelés, tornafelszerelés, alvópárna használata.*
- Alapkövetelmény, hogy a személyi higiénés felszerelés minden gyermek számára külön álljon rendelkezésre.*
- WC használat közben -az intimitás tiszteletben tartása mellett, - a WC papír rendszeres és megfelelő használatára szoktatás, különös tekintettel a kislányokra. A higiéniai szabályok kialakítása.*
- A tisztaság alapvető fontosságának, a betegség megelőzés és fertőzések megelőzésének jelentőségét életkor specifikus módszerekkel tudatosítja a gyermekekben.*
- Gyakori szellőztetés, portalanítás, fertőtlenítés, a környezet tisztántartása sok zöld növény elhelyezése.*

Ha szükséges, megfelelő szakemberek bevonásával a szülővel és óvodapedagógussal együttműködve a prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása.

Öltözködés

- Elegendő időt és szükséges segítséget biztosít az öltözködésben és a ruházat elhelyezésében a saját polcán.*

- *A megfelelő viselet kiválasztásában összefüggéseket tár fel a gyermekekkel az időjárás és tevékenységek között.*
- *Fokozatosan kialakítja az önállóságot.*
- *A szülővel való kapcsolattartás során a megfelelő mennyiségű és minőségű ruházat és cipő biztosítására javaslatot tesz.*

Délutáni pihenés:

Nyugodt légkör megteremtése

A pihenés idejének biztosítása a gyermekek életkori sajátosságainak figyelembevételével

Délutáni pihenés előtti mesehallgatás biztosítása

Testi és lelki egészség fejlesztése, a szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése

Az óvodai nevelés immanens (elválaszthatatlan) része az egészség fejlesztésére és az egészségkárosodás megelőzésére irányuló egészségnevelő tevékenység. Az egészségfejlesztési feladatok a testi, a lelki (értelmi, érzelmi, akarat) és szociális (társas, közösségi) nevelő tevékenységre vonatkoznak.

Az óvodai nevelés kulcskompetenciáját az képezi, hogy a napi tevékenységek biztosítják a ránk bízott kisgyermek életét és egészségét egyenként és közösségben, elősegítik az egészségvédő /egészségfejlesztő szokások alakítását.

Az egészség' modern értelmezése a testi, valamint a lelki és társkapcsolati jólétet, az aktív alkalmazkodó és teljesítőképességét foglalja magában, azaz: az egészség nem azonosítható a betegség hiányával. Az óvodai nevelés az egészség' fogalmának anatómiai orvosi meghatározói mellett szociális

tényezőket is figyelembe vesz. Az Egészségügyi Világszervezet meghatározása szerint: „az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota és nem csupán a betegség és a nyomorékság hiánya” Az egészségvédő és egészségfejlesztő magatartás elérésének feltétele azoknak az alapképességeknek az elsajátítása, amelyek az egészséget védik, fejlesztik (ha kell, korrigálják). Az egészség védelme és karbantartása tanítható, fejleszthető, továbbá attitűddé (szokássá) alakítható az egészségvédő magatartással. Szünetbetegségről akkor beszélünk, ha valaki leküzdhetetlen vágyat érez valamilyen készítmény vagy magatartás iránt.

A szünetbetegség, mint gyűjtőfogalom magába foglalja a dohányzást, az alkoholizmust és a kábítószerket.

A szünetbetegségek megelőzésének érdekében az óvodapedagógus életkor specifikus módszerekkel világosítja fel a gyermekeket.

Bántalmazás, erőszak megelőzés

Az óvoda közreműködik a gyermekek veszélyeztettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködik a gyermekjóléti szolgálattal, illetve a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal.

Ha a nevelési intézmény a gyermekeket veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, segítséget kér a gyermekjóléti szolgáltatótól.

A gyermek jogainak érvényesítése (ellátása, gondozása, nevelése) elsődlegesen a családra tartozik, ebből az óvodai nevelés kompetenciakörébe a személyiség fejlesztése, a veszélyeztettség megelőzése a gyermekvédő szolgáltatást nyújtókkal való (megelőző, ellenőrző, gyámhatósági) kapcsolat tartozik.

A gyermekek szüleit a nevelési év kezdetekor tájékoztatjuk a gyermek-és ifjúságvédelmi felelős személyéről, valamint arról, hogy milyen időpontban és hol kereshető fel.

Baleset megelőzés és elsősegélynyújtás

A baleset egy olyan szokatlan, váratlan és nem szándékos esemény, amely adott helyen és időben úgy történik, hogy annak nem volt se nyilvánvaló, se tervezett oka. Általában negatív kimenettel rendelkezik, amit bekövetkezése előtti észleléssel el lehetett volna kerülni.

A baleset megelőzés akkor a leghatékonyabb, ha gyerekeinket már egészen kiskortól tanítjuk az őket érhető veszélyek elkerülésére. Itt legnagyobb hangsúlyt a biztonságos környezet kialakításán van, minden lehetséges veszélyforrást szüntessünk meg.

Elsősegélynyújtás: *azonnali segítség a sérülést, hirtelen egészségkárosodást szenvedettek számára az orvos, vagy a mentők megérkezéséig, a mentési lánc első eleme, mely meghatározó lehet a beteg sorsára nézve.*

Elsősegélynyújtás célja:

- Az élet mentése*
- A további egészségkárosodás megakadályozása*
- A gyógyulás elősegítése*

Az óvodai elsősegélynyújtás legfontosabb eleme a balesetek megelőzése.

Fontos, hogy a gyermekek rájöjjenek, hogy a balesetek egy kis odafigyeléssel és óvatossággal elkerülhetők.

Az óvodapedagógus feladata, hogy felhívja figyelmüket, hogy egyes tárgyak (pl.: mászóka, korlát), és helyzetek (pl. fogócska, sorversenyek), milyen veszélyforrást hordoznak. A gyermekeknek tudniuk kell, hogy mi a teendőjük baleset esetén segítséget hívni, felnőttnek szólni. Az óvodapedagógusnak kiemelt a szerepe a gyermekbalesetek megelőzésében. Elsődleges feladatuk, hogy olyan biztonságos környezetet biztosítsanak, melyben a gyermekek nincsenek kitéve, felesleges kockázatoknak. Magatartásukkal példát mutatnak az egészséget óvó életmódra. Foglalkozásokat terveznek a témával kapcsolatban, ahol megismertetik a gyermekeket a biztonságukat óvó (lát-hatósági mellény, bukósisak, stb.), és veszélyeztető (konnektor, gyógyszer, vegyszeres flakon) tárgyakkal, és helyzetekkel. Bármilyen baleset esetén azonnal értesítjük a szülőt, és szükség szerint mentőt hívunk. Apróbb balesetek esetén elsősegélyt nyújtunk, illetve az ezzel kapcsolatos alapismeretekre, teendőkre a gyermekeket is megtanítjuk.

A gyermekek fejlődésének nyomon követését kötelező okmányok tartalmazzák.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✚ Megtanulnak alkalmazkodni a körülményekhez, megfelelően mozogni, tájékozódni, erejükkel gazdálkodni. Ez biztossá és öntudatossá teszi őket.*
- ✚ Önállóan végzik a személyükkel kapcsolatos tisztálkodási, öltözködési teendőket, ezek igényükké válnak és az óvodán kívüli helyzetekben is alkalmazzák.*
- ✚ Képesek lesznek szükségleteik felismerésére, kielégítésére, a mozgásigényük szándékos irányítására.*
- ✚ Igényükké válik a rendszeres mozgás és beépül szokásrendszerükbe.*

- ✦ *Igénylik a szabadban való tartózkodást, sétát, kirándulást, a "zöld környezetet". Képesek lesznek a "rácsodálkozásra".*
- ✦ *Igényükké válik a higiénés szabályok betartása.*
- ✦ *Figyelnek saját külsejükre, arra, hogy ruházatuk rendezett, testük ápolts legyen.*
- ✦ *Igénylik környezetük rendjét, a hulladékot a kijelölt helyre gyűjtik.*
- ✦ *Az egészséges életmódhoz kapcsolódó helyes táplálkozási és higiéniai szokások beépülnek a gyermeki személyiségbe, pozitívan formálva azt.*
- ✦ *Kialakul az egészséges életmódhoz kapcsolódó testi-lelki egészség igénye.*

Enyhe értelmi fogyatékos és a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos, illetve súlyos rendellenességével küzdő sajátos nevelési igényű gyermekeket egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek integrált nevelése során egyéni bánásmód alkalmazása, fejlesztésük a szakemberek által javasolt tervek szerint. gyermekek fejlődési jellemzői nem határozhatók meg az óvodáskor végéig. A gyermek mentális képességei és fejlődési üteme közösen alakítja a képet.

3.2. Érzelmi és erkölcsi nevelés és szocializáció

Célja

A gyermek egyéni értékeit, tulajdonságait, képességeit kibontakoztatjuk érzelmileg biztonságot nyújtó környezetben.

Feladata:

- ✦ Olyan szeretetteljes, családi környezet teremtünk meg, állandó értékrendet alakítunk ki, ahol a gyermekekben közös élményeken alapuló, közös tevékenységek során pozitív érzelmi kapcsolat jön létre:
az óvoda alkalmazottai –gyermek gyermek,- gyermek-óvónő, gyermek-dajka között a beszoktatástól az óvodáskor végéig.*
- ✦ A természeti és társadalmi környezetünkben olyan feltételeket teremtünk, melyben alkalom nyílik az egymáshoz viszonyításra, ezáltal a reális Én-kép, pozitív értékrend, helyes viselkedés alakulására.*
- ✦ Segítjük szociális érzékenységüknek fejlődését, teret engedünk az önkifejező, önértékesítő törekvéseiknek*
- ✦ A gyermek egyéni érdeklődésének megfelelő tevékenységeket biztosítunk.*
- ✦ Tolerancia, különbözőségek elfogadása, tisztelete, a segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség, együttérzés kialakítása*
- ✦ Segítjük a gyermekek szűkebb és tágabb környezetéhez, a szülőföldhöz való kötődését ezáltal képesek lesznek a jóra és a szépre, való rácsodálkozásra mindazok megbecsülésére*

- ✚ *gyermeki személyiségfejlődésben hangsúlyt fektetünk a szokás-és normarendszer megalapozására*
- ✚ *A kiemelt figyelmet igényelő, gyermekek esetében szükség szerint megfelelő szakemberek közreműködését kérjük.*

Enyhe értelmi fogyatékos és a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos, illetve súlyos rendellenességével küzdő kiemelt figyelmet igénylő gyermekeket elfogadtatása csoporttársaikkal, az akadályozottság milyenségéből adódó feladatok szerinti érzelmi nevelés és szocializáció segítése.

A gyermeket óvodába lépéskor érzelmi biztonságot nyújtó, szeretetteljes, családias, gondoskodó légkör fogadja. A beszoktatásra különös gondot fordítunk, ahol az anya együtt a gyermekével ismerheti meg a közösségbe történő beilleszkedést. Így az együttlét, az új környezet elfogadása biztonságot ad. Elfogadjuk az otthonról hozott játékait, sőt az első napokban mi is kedveskedünk személyes kis meglepetésekkel. Csoportszobáink otthonosak, szépek. Az óvónők és dajkák gondoskodó szeretettel várják a gyermekeket.

Mindig figyelembe vesszük a gyermekek egyéni képességeit, tempóját eltérő szokásait, s ennek megfelelően differenciáltan fejlesztjük őket. Ilyen családias légkörben kedvezően alakul társas, baráti kapcsolatuk, egymáshoz való viszonyuk.

- Az óvodapedagógus következetes neveléssel, közös szabályalakítással, a pozitív példák megerősítésével, az értékelési szempontok tudatosításával segíti a konfliktus megelőzését a gyermekcsoporton belül.

- Az óvodapedagógus figyelemmel kíséri a gyermekközösség dinamikáját. Felismeri a felmerülő konfliktusok okait, képes azokat hatékonyan kezelni, ösztönzi a minden fél számára érzelmileg megnyugtató megoldást.

Az érzelmi hatások sokféleségét engedjük érvényesülni, szem előtt tartva azt, hogy a pozitív érzelmeket megerősítjük, a negatívakat visszatartjuk, fékezzük.

A gyermekek viselkedéskultúráját fejleszti az óvodapedagógus és más dolgozóinak kommunikációja, bánásmódja, viselkedése, jó példája.

A gyermekek érzik, hogy az óvónő cselekedeteiben, szavaiban, mit és miért tart helyesnek, mit és miért utasít el, és mit vár el tőlük.

Hagyományaink ápolása: születés-névnapok jelzik azt, hogy fontosak vagyunk egymásnak, együtt örülünk, ünnepelünk. Hagyományaink, ünnepeink: Mikulás, Karácsony, Farsang, Március 15., Húsvét, Anyák napja, Gyermeknap, Majális, iskolába menők búcsúztatása. Okt.4. Állatok Világnapja; Ápr.22. Föld Napja; május 10., Madarak, fák napja. Víz Világnapja

Alapszinten tudjuk kezelni külső szakemberek segítségével a beszédhibás, részképesség zavaros és gyógy testnevelést igénylő gyerekeket.

A 3-4 évig tartó fejlesztési folyamat, törés nélküli lassú átmenetet biztosít az iskolába érkezéshez.

Közösségi életre felkészítés

A közös élmények az óvodáskor végéig biztosítják a gyermekek együttműködését, amiben formálódik egymáshoz való viszonyuk. Programot szervezünk a kicsik és nagyok együttműködésére: közös játékok, kirándulások. Biztosítjuk annak a lehetőségét, hogy a kis testvér az óvodába érkezés első

napjait nagyobb testvére közelében tölthesse. A gyermekek felé nyitottak vagyunk, segítjük a barátságok kialakulását, a különbözőség elfogadását.

A gyermekek viselkedéskultúráját fejleszti a felnőttek példája, bátorítása, türelme, bizalomelőlege és az a szemlélet, ami a sikert észreveszi, és a sikertelenséget segít elviselni.

A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek közösséggel való elfogadtatása, segítése, a közösségben elfoglalt helyük megtalálása, megerősítése, a „különbözőség” elfogadtatása, toleráns magatartás kialakítása.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✦ A gyermekek szívesen járjanak óvodába, szívesen játszanak együtt.*
- ✦ A közös tevékenységekben aktívan és érdeklődéssel vegyenek részt.*
- ✦ Figyelemmel, türelemmel hallgassák az óvónőt, társaik közlését. Ébredessen bennük a közösségi öntudat.*
- ✦ Örüljenek a közösen elért sikereknek, a közös élményeknek.*
- ✦ Alakuljon a környezetükben élők iránti érdeklődés.*
- ✦ Társaik szokatlan megnyilvánulásait megértéssel fogadják.*
- ✦ Igényükké válik a helyes viselkedés szabályainak betartása.*
- ✦ Segítenek egymásnak, megértőbbek, türelmesebbek lesznek, társas viszonyaik megszilárdulnak.*

- ✦ *Kialakulnak jártasságaik, készségeik, melynek révén az érzelmileg motivált cselekvés gondolkodási szintjéről eljutnak a fogalmi gondolkodásig.*
- ✦ *Hat- hét éves korra belép a lassú átmenetnek abba az állapotába, amelyben az óvodásból iskolássá érik.*
- ✦ *A **sajátos nevelési igényű** enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek fejlődési jellemzői nem határozhatók meg az óvodáskor végéig. A gyermek mentális képességei és fejlődési üteme közösen alakítja a képet.*
- ✦ *A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek-nél az érzelmi nevelés, a biztonságérzet növelése, a társas kapcsolatok, a társadalmi érzékenység tudatos fejlesztése fontos feladatunk, melyet korszerű pedagógiai módszerek alkalmazásával valósítunk meg.*

3.3 Anyanyelvi és az értelmi fejlesztés és nevelés

Célja:

Az óvodai anyanyelvi nevelés általános célja a három- hétéves gyermekek beszédészlelésének, beszédmegértésének fejlesztése, változatos módszerekkel, anyanyelvi játékokkal, különböző tevékenységekkel. Spontán beszédhelyzetekkel beszédaktivitásuk fokozása, nyelvi és kommunikációs készségük kibontakoztatása. A mikro csoportos tapasztalatszerzés lehetőséget ad a gyermek és óvónő személyes beszélgetéseire. Az óvónő minden gyermekre oda tud figyelni, minden kérdésre meg tud válaszolni. Ez a szervezeti forma kiválóan segíti a gyermekek szókincsének, nyelvi kifejezőképességének fejlődését.

Feladata:

- ✚ Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat*
- ✚ Képesé tenni a gyermekeket a feljük áramló verbális és meta-kommunikációs információk befogadására, megértésére.*
- ✚ Ösztönözni a gyermekeket arra, hogy saját érzelmüket, gondolataikat szóban pontosan és hatásosan ki tudják fejezni.*
- ✚ Változatos tevékenységek biztosításával, lehetőséget teremtünk a meglévő tapasztalatok, élmények, ismeretek szóbeli kifejezésére.*
- ✚ Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikációkülönböző formáinak alakítása –a beszélő környezettel, helyes mintaadással és szabályközvetítéssel (a javítgatás elkerülésével) –valósuljon meg az óvodai nevelőmunka során.*

✚ Az értelmi nevelés feladata:

- *a gyermek spontán szerzett ismereteinek, tapasztalatainak rendszerezése, bővítése, különböző élethelyzetekben, tevékenységekben való gyakorlása*
- *az értelmi képességek (érzékelés, észlelés, emlékezet, képzelet, gondolkodás) és a kreativitás fejlesztése.*
- ✚ *A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek kommunikációs készségének fejlesztése a gyógypedagógus által összeállított fejlesztési terv alapján történik, annak érdekében, hogy a gyermek komplexebb kommunikációs kompetenciára tegyen szert.*
- ✚ *Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.*

A fejlődés várható eredményei óvodáskor végére:

- ✚ *Tisztán ejtik a magán és mássalhangzókat.*
- ✚ *Érthetően beszélnek, folyamatosan kommunikálnak*
- ✚ *Gondolataikat, érzelmeiket mások számára érthető formában, életkoruknak megfelelő tempóban és hangsúllyal tudják kifejezni.*
- ✚ *Minden szófajt felhasználnak a beszéd során, többszavas változatos mondatokat, mondatfajtákat tudnak alkalmazni*
- ✚ *Figyelmesen meghallgatják a felnőttek és a gyermekek beszédét*

- ✦ *Megértik a környezetükben élők verbális és metakommunikációs jelzéseit*
- ✦ *Betartják a kommunikációhoz kapcsolódó alapvető illemszabályokat (köszönés, viselkedés, párbeszéd közben)*
- ✦ *A **sajátos nevelési igényű** enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek fejlődési jellemzői nem határozhatók meg az óvodáskor végéig. A gyermek mentális képességei és fejlődési üteme közösen alakítja a képet.*

4. A TEVÉKENYSÉG KERETE

Tervezett tevékenység szervezeti formái

Életkor	Kötetlen, rendszeres	kötött	
		rendszeres	alkalomszerű
3-4 évesek	Külső világ tevékeny megismerése (naponta) Rajzolás, mintázás, kézimunka (naponta) Verselés, mesélés (naponta) Ének, zene, énekes játék, gyermektánc (1)	Mozgás 1. (naponta)	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc Verselés, mesélés Külső világ tevékeny megismerése
4-5 évesek	Külső világ tevékeny megismerése (naponta) Rajzolás, mintázás, kézimunka (naponta) Verselés, mesélés (naponta) Ének, zene, énekes játék, gyermektánc (1)	Mozgás 1. (naponta)	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc Verselés, mesélés Külső világ tevékeny megismerése
5-6-7 évesek	Külső világ tevékeny megismerése (naponta) Rajzolás, mintázás, kézimunka Verselés, mesélés (naponta) Ének, zene, énekes játék, gyermektánc (1)	Mozgás 2. (naponta)	Ének, zene, énekes játék, gyermektánc Verselés, mesélés Külső világ tevékeny megismerése

4.1. A külső világ tevékeny megismerése

A környezet megismerése és védelme nem határolható el előre meghatározott tevékenységekre, időkeretekre. Állandóan és mindenkori folyamatos-sággal jelen lévő tevékenységi forma az óvodában.

Az óvodai életben a matematikai tartalom mindent átfog, áthat, és állandóan jelen van.

A környezetbarát életvitel kialakulásához fontos a környezetbarát óvoda megteremtése. Ezt könnyen meg tudjuk valósítani, mivel alapelve a gyermekközpontúság, az egészséges életmód, a pozitív kapcsolat a természeti és társadalmi környezettel.

Célja:

Olyan gyermekeket nevelni, akik szeretik a természetet, az őket körülvevő élőlényeket, ismerik környezetüket. Fogékonyak a körülöttük lévő élő és élettelen környezet szépsége iránt, megtalálják a jót és a szépet, azt megbecsülik, és képesek a tenni akarásra.

A környezet megismerése közben a gyermekek mennyiségi, alaki, nagyságbeli tér-és síkbeli szemléletének alakítása.

Feladata:

- ✚ Építünk a gyermekek egyéni élményére, tapasztalataira. Biztosítunk olyan jellegű élményszerzést, mely lehetővé teszi a közeli, illetve távolabbi környezetükben végbemenő folyamatok megláttatását, az azokban való tevékeny részvételt.*
- ✚ Tudatosabban figyelünk a környezet, illetve természetvédelem fontosságára, a természetszemlélet formálására, segítjük önálló véleményalkotásuk, döntési képességük fejlődését.*
- ✚ Olyan hagyományokat építünk be az óvodai életbe, amely szembé gazdagabbá teszi a gyermekek életét. /Állatok világnapja, Föld napja, Madarak és Fák napja Madárkarácsony, Víz világnapja/*

- ✦ *Az óvodába lépés pillanatától fontos a gyermek érdeklődésén alapuló - életszerű helyzetekben - a tér, a mennyiség, és a forma azonosságainak, különbözőségeinek és egymás közötti összefüggéseinek megfigyeltetése, megértetése.*
- ✦ *Szerepek, magatartási módok megtanulása, viselkedési és életviteli szokások kialakítása és gyakoroltatása. Alapvető konyhatechnikai műveletek, feldolgozások /zöldség, gyümölcs/ megismerése: aprítás, szeletelés, vágás, turmixolás, savanyítás, sütés, főzés,*
- ✦ *Környezeti értékek felismertetése, fogalmak tisztázása.*
- ✦ *Olyan képességek fejlesztése, melyek szükségesek az ember és kultúrája megismeréséhez.*
- ✦ *A környezet védelme érdekében a tudatos, felelősségteljes cselekvés kialakítása.*
- ✦ *A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő, gyermekeket egyéni képességeik figyelembe vétele mellett, a nevelési igényük milyenségétől és fokától függően fejlesztjük.*
- ✦ *Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.*
- ✦ *egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek részképességi zavarainak csökkentése, problémamegoldó gondolkodás, nyelvi gondolkodás megalapozása, melynek legfontosabb tevékenységi formája a környező világ tevékeny megismerése.*

A gyermekek fejlődését elősegítő tartalmak:

A gyermekkel a közvetlen környezetükben érzékeltetjük a környezet esztétikumát: hangokat, színeket, illatokat, formákat, az élet ritmikusságát.

Lehetőséget biztosítunk az óvoda szűkebb, majd tágabb környezetének megismerésére.

Megfigyeltetjük az évszakok szépségeit, színeit, jelenségeit, időjárását, növényeit, gyümölcsseit, zöldségeit.

Törekszünk a megfigyelések, gyűjtőmunkák gazdagítására, differenciálására. Felfedeztetjük az összefüggéseket az időjárás és az emberek tevékenysége között.

Meglátogatjuk a családokat, képeket nézegetünk. A gyermekek bemutatják családtagjaikat, otthonukat. Megismerkedünk néhány munkahellyel, a felnőttek munkájával.

Ellátogatunk az orvosi rendelőbe, gyógyszertárba, megismerjük az orvos gyógyító munkáját (betegség, orvos, orvosság, testrészek, érzékszervek és azok tisztántartása)

Séták alkalmával gyakoroljuk a gyalogosközlekedés szabályait, megismerkedünk a személy és teherszállító járművekkel, valamint METRÓ, vasútállomás, repülőtér.

Felkeressük a közelben lévő közintézményeket.

Megfigyeljük az óvoda környékén élő háziállatokat, madarakat, bogarakat. Összehasonlítjuk az ismert állatok környezetét, életmódját. Gondozzuk a terráriumot, akváriumot, madarakat, egyszerű kísérleteket végzünk növényekkel, állatokkal, vízzel, levegővel és a talajjal. Ellátogatunk az állat-

kertbe, megismerkedünk az erdei és vadon élő állatokkal is. A téli időszakban lehetővé tesszük 10-20 perces állatokról szóló videofilm megtekintését.

Fejlesztjük a gyermekek kommunikációs készségét a közvetlen tapasztalat és ismeretszerzés során:

Nagyon fontos, hogy a gyermekeket körülvevő felnőttek mindig legyen kedve a környezetben, a természetben való cselekvésre, beszélgetésre. Tehát a felnőtt legyen nyitott a megfigyelnivalókkal szemben, mert azok bőven vannak mindenütt. Minden lehet játék, és mindenről lehet beszélni, amely közelebb hozza, mélyebbé teszi az ismereteket.

A környezetvédelmi szemlélet megalapozása:

A környezetvédelmi ismeretek révén

- ✦ Magatartást formálunk.*
- ✦ A természet megismerésére, szeretetére, védelmére, az egyén gyönyörködtetésére nevelünk.*
- ✦ Meggyőződésen alapuló, aktív tevékenységre ösztönző környezetvédelmi magatartást alakítunk ki.*

Feladata

- ✦ A természet megszerettetése.*
- ✦ Szokások kialakítása.*
- ✦ A közvetlen környezet rendjének, tisztaságának megőrzése, fenntartása.*
- ✦ A környezeti kultúra iránti igény felkeltése.*
- ✦ Élőlényeket óvjuk, gondozzuk érzelmekre épülő cselekedetekkel.*

- ✦ *Gyakoroljuk a helyes kultúr higiéniai szokásokat teremben, udvaron, séták, kirándulások alkalmával.*
- ✦ *Az óvónők személyes példájukkal fejlesztik a környezeti kultúra iránti igényt /személyes megjelenés, terem ízléses, természetes-hez közeli dekorációja, játékok, foglalkozási eszközök igényes megválasztása, a környezet rendjének fenntartása,*
- ✦ *Felhívjuk a figyelmet a környezetükben előforduló szemétre, környezet károsításra. Óvónőjük megnyilvánulásából, magatartásából érezzék a gyerekek, hogy ő ezt elítéli.*
- ✦ *Kirándulás előtt megbeszéljük a természetben való helyes viselkedés módját.*
- ✦ *Az állatok és növények gondozása, ápolása, során, nyilvánuljon meg az irántuk érzett szeretet.*
- ✦ *Növényhatározó segítségével pontosan azonosítjuk kertünk fáit, bokrait, virágait.*
- ✦ *Szeretni, védeni csak azt lehet, amit ismerünk.*
- ✦ *Saját ötleteik alapján gazdagítjuk a természet sarkot.. Közös élményt elevenítenek fel a kirándulás alkalmával gyűjtött tárgyak. Csak azt gyűjtjük, amivel nem okozunk kárt az élő környezetben.*

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✦ *A gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően megtanul tájékozódni és eligazodni a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezetben. Megismeri a környezetében lévő intézményeket, üzleteket, nevezetességeket.*

- ✚ *Tudják lakáscímüket, szüleik pontos nevét, foglalkozását, munkahelyét, óvodájuk nevét.*
- ✚ *Tudják saját születési helyüket és idejüket.*
- ✚ *Különbséget tudnak tenni az évszakok között, felismerik a nap-szakokat. Megtanulják, értékelni a természet szépségeit, annak növény-és állatvilágát, óvják, védik és őrzik azokat.*
- ✚ *Pozitívan fejlődik a tenni akarásuk, a munkához való viszonyuk nő feladattudatuk.*
- ✚ *Tudatosul bennük, hogy mi is a természet részei vagyunk.*
- ✚ *Aktív és cselekvő személyiségek lesznek, akik fogékonyak az új dolgok iránt.*
- ✚ *Ismerik a háziállatokat, vadállatokat, madarakat, bogarakat.*
- ✚ *Ismerik környezetük növényeit, azok gondozását, felhasználását.*
- ✚ *Gyakorlottak az elemi közlekedési szabályok betartásában, ismerik a közlekedési eszközöket.*
- ✚ *Megtanulják értékelni, és védeni az egyes környezeti elemeket, mint a talajvíz, levegő, élővilág, település.*
- ✚ *Kialakul igényük, környezetük szépítésére, megóvására.*
- ✚ *Felfedezik, megismerik az egyszerűbb ok-okozati összefüggéseket, mennyiségi viszonyokat, matematikai fogalmakat, melyek a környezetükben rejlenek.*
- ✚ *A tárgyakat meg tudják számlálni legalább 10-ig, össze tudják hasonlítani mennyiség, nagyság, forma, szín szerint.*

- ✚ *Megkülönböztetik a jobbra - balra irányokat, értik a helyeket kifejező névutókat /alá, fölé, közé, elé/.*
- ✚ *Kialakul a beszédhelyzethez és az anyanyelvi szabályokhoz illeszkedő jól érthető beszéd.*
- ✚ *A **sajátos nevelési igényű** enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek fejlődési jellemzői nem határozhatók meg az óvodáskor végéig. A gyermek mentális képességei és fejlődési üteme közösen alakítja a képet.*

4.2. Játék

A játék semmi mással nem helyettesíthető, magáért a tevékenység örömeért végzett önként választott tevékenység. Fontosnak tartjuk, hogy a napi tevékenységek során a szabad játékkal töltött idő túlsúlyba kerüljön. Az óvodapedagógus felelőssége a tudatos, indirekt játékirányítás.

A játék során fejlődik a megismerő tevékenység, pontosabbá válik a valóságról alkotott kép. Környezeti nevelésünk játékkal való telítettsége pedagógiai szempontból azért fontos, mert lehetőséget kap a funkcióöröm, a belülről vezérelt motivált öntevékenység.

A játék jelentősége abban rejlik, hogy kielégíti a gyermekek szereplési vágyát, fejleszti fantáziájukat, memóriájukat, ítélőképességüket, kitartásukat, a pszichikumot, erősíti a kreativitást, és élményt nyújt. Tevékenység során játékos formában mélyíthetik el ismereteiket. Erősödik szabálytudatuk, és játék közben megtanulják elviselni az esetleges kudarcot. Megtanulják védeni, óvni a természetet.

A szabad játék színtere nemcsak a csoportszoba, hanem az udvar is, ahol a mozgásfejlesztéssel együtt képességfejlesztés történik. A gyerekek felügyelet mellett használhatják a különféle mozgásfejlesztő eszközöket, melyek által fejlődik akaraterejük, ügyességük, egyensúly érzékük.

Célja

Olyan boldog gyermekkor megteremtése, ahol a cselekvések gyakori átélésével a gyermekek egyéni vágyai, ötletei kibontakozhatnak, komplex módon fejlődhetnek.

Feladata

Alapvető feltételek biztosítása:

A nyugodt derűs légkör, a felszabadult játék alapfeltétele, amely az alapvető szokás szabályrendszerre épül. A gyermekek szabadon dönthetnek arról, hogy a választott játékot kivel, milyen helyen, mennyi ideig játsszák.

***Megfelelő hely:** az óvodai játék színtere a csoportszoba, az óvoda udvara, a kedvenc játszó-kirándulóhely. A csoportszobákban a játékeret a bútorok praktikus, ésszerű elhelyezésével úgy alakítjuk ki, hogy az otthonos legyen.*

***Megfelelő idő:** a játék biztosítéka a folyamatos és rugalmas napirend.*

***Megfelelő eszköz:** a játékszerek esztétikusak, balesetmentesek és fejlesztő hatásúak legyenek, melyek megfelelnek az életkor és egyéni sajátosságoknak. Bővíljenek az óvónő és gyermekek által barkácsolt kiegészítő eszközökkel.*

Élmény - tapasztalatszerzés: az élményszerzés lehetőségét közvetlen tapasztalatszerzés során biztosítjuk. Igen fontos hogy a gyermekeknek legyenek élményhátterek, melyeket játékaikban megeleveníthetnek.

- + A természettel kapcsolatos és hagyományos játéklehetőségek ismétlésével a játék funkcióját erősítjük, a valóságról alkotott képet gazdagítjuk, fejlesztési lehetőségeket biztosítunk.*
- + Játékhoz szükséges feltételeket megteremtjük*
- + Az élményt biztosítjuk*
- + A gyermeki szabadságot és kezdeményezést tiszteletben tartjuk.*
- + Az irányítás csak a gyermeki tevékenység előzetes megfigyelése folytán lehet eredményes.*
- + A **sajátos nevelési igényű**, enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekeket a sajátos nevelési igény fokának megfelelően vonjuk be a játéktevékenységekbe, s fejlesztjük játékukat.*

Gyakorló játék

Játékszerekkel, különféle anyagokkal végzett gyermeki manipulációk. Véletlen mozgásból, cselekvésből fakadnak. Az újszerű cselekvések ismétlése során szerzett örömök miatt a gyermekek nehezen hagyják abba. E játék elsősorban a gyermekek mozgásigényének és manipulációs vágyának kielégítésére szolgál. Ebben a játékban elsősorban az eszközök tulajdonságaival, működésével ismerkednek a gyermekek.

Építő játék

A konstrukciós játékokból, építőelemekből építményeket, játékszereket, tárgyakat hoznak létre. A spontán készült építményeket fokozatosan felváltja a bonyolultabb alkotások létrehozása, az elképzelt tárgy pontos megközelítése, a játékelemek biztos kezelése. Az építőjáték során készült modelleket a gyermekek gyakran használják egyéb játékaikban: pl. mozgásos, dramatikus, utánzásos játékokban.

Szimbolikus-szerepjátékokhoz

A szerep /utánzásos/ játékban a gyermekek tapasztalataikat, eddigi ismereteiket, elképzeléseiket, a hozzájuk fűződő érzelmeiket jelenítik meg. A felvállalt szerepen keresztül ábrázolják a valóságból számukra lényeges mozzanatotokat.

A gyermekek fejlődésük során egyre tökéletesebben utánozzák, valósítják meg játékukban az őket körülvevő közvetlen és közvetett környezetükben élő emberek munkáját, emberi magatartását. E játék segíti leginkább a gyermekek közötti társas kapcsolatok fejlődését, az alá - fölé rendelt szerep elfogadását.

Dramatikus játék

A gyermekek elsősorban irodalmi élményeiknek szabadon választott, kötetlen formában történő feldolgozása a dramatikus játék. A mesék hőseinek - a saját elgondolásuknak megfelelően - vagy a szerepben ábrázolt személynek a tipikus vonásait reprodukálják.

A dramatikus játék segíthet az emberi kapcsolatok formálásában, helyes viselkedési minták elsajátításában, negatív élmények feldolgozásában. A

gyermek spontán vesznek részt benne. Így észrevétlenül segítheti viselkedésük alakítását is.

Mozgásos játék

A mozgásos játékok felölelik a gyermek természetes mozgásának minden formáját, és ezek kombinációját. A gyermekek általános fizikai fejlődéséhez szükséges mozgásingerek biztosítását szolgálják.

E játékokban a gyermekek rendszerint közös erőfeszítéssel, kölcsönös együttműködéssel, változó helyzetekből adódó lehetőségek kihasználásával vesznek részt.

A különféle eszközökkel egyedül vagy társakkal végzett játékok elsősorban a gyermekek mozgásfejlődését, téri tájékozódását segítik.

A mozgásos játékok tartalmának gazdagsága, a feladatok változatossága és életszerűsége, a mozgások széles skálája, intenzitása és szellemi fejlesztő hatása miatt fontos az óvodai nevelésben.

Szabályjátékok

Tartalmában nem a művelet, a szerep és a játékszituáció a rögzített, hanem a feladat és a szabály. Feltétele a játékfeladat fokozott tudatosítása és kiemelése, továbbá a játékszabályok érvényesítése.

A játéktevékenység meghatározott eredmény elérésére irányul. A szabályok betartása morális követelményeket visz be a gyermekek tevékenységébe. A feladatok megoldása közben jelentkezik először a gyermekeknél az önértékelés mozzanata.

Népi játékok

A népi játékok tartalma, formája rendkívül sokrétű. Sajátos játékanyaga visszatükrözi az adott nép termelés- és életmódját, gondolat- és érzésvilágát.

Fő típusai: énekes-táncos játékok, mondókás játékok, dramatizáló játékok, mozgásos játékok, társas játékok vetélkedő játékok.

A népi játékok - a fentiekből következően - az óvodai élet különböző tevékenységi formáiban is jelen vannak.

Barkácsolás

A játékhoz számos eszközre van szüksége, melyek bővítését szolgálják az óvónők és gyermekek által készített kiegészítők. Először szemlélőként, később aktívan vesznek részt az alkotó tevékenységben.

Életkoruknak megfelelő eszközökkel, közösen gyűjtött anyagokat használnak fel.

Az általuk készített kiegészítők a szerepjáték és a bábozás természetes eszközévé válnak.

Szabadban történő játékok

Az udvari környezet, a kedvelt játszó és kirándulóhelyek sajátos lehetőségekkel, hangulatukkal, kellékeikkel örömteli tevékenységek sokaságát biztosítják, ahol kedvezően alakulnak a gyermekek közötti társas kapcsolatok, együttműködésre, elkülönülésre, mozgásigény levezetésére van lehetőség.

A fejlődés várható eredménye óvodáskor végén

- ✦ Változatos játéktevékenységek gyakorlásával fejlődik önismere-tük.*
- ✦ A gyűjtőmunkák - séták, kirándulások - során megismerkednek a természet kincseivel, azokkal manipulálnak, alkotóan tevé-kenykednek.*
- ✦ Megismerkednek a játékok, építő elemek tulajdonságaival, /szín, alak, forma, nagyság/ a velük való tevékenység során fej-lődik finommozgásuk.*
- ✦ A játékban örömeiket lelik, képesek arra, hogy egy játéktémát több napon keresztül is játszanak.*
- ✦ Kialakul az együttjátszás igénye.*
- ✦ A játszócsoportok között jó társas kapcsolat alakul ki, ahol egymás játékát kiegészítik, segítik.*
- ✦ Szerepjáték során képesek szerepeket vállalni, megosztani, ar-ról lemondani.*
- ✦ Saját elképzeléseiknek megfelelően próbálkoznak játékeszközök készítésével, azokat játékukban alkalmazzák*
- ✦ Problémahelyzetek megoldására vállalkoznak.*
- ✦ Alkalmazkodnak egymáshoz és betartják a játékszabályokat.*
- ✦ A játék során olyan tulajdonságok, magatartási formák alakul-nak ki, amelyek a későbbiekben meghatározóak lesznek a gyermekek életében.*
- ✦ A pozitív érzelmek hatására fokozódjon a gyermekek beszéd-kedve.*

- ✚ *A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek fejlődésének jellemzői nem határozhatók meg az óvodáskor végéig, mindig a gyermek mentális képességei és fejlődési üteme közösen alakítja a képet.*

4.3. Verselés, mesélés

A vers, mese bábozás és a dramatikus játék része az egész óvodai életet át-fogó anyanyelvi nevelésnek. Ezeken keresztül a gyermekek elsajátítják a helyes kiejtést, a tiszta beszédhallást és a nyelvtanilag helyes beszédet. A mesékből, versekből sok új fogalmat ismerhetnek meg. A bábjátékban, dramatikus játékokban kibontakoztathatják szabad önkifejezésüket. A dramatikus helyzetek lehetőséget adnak a társalgási kedv fokozására, önálló versmondásra.

A mese a gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének legfőbb segítője. Kiválóan alkalmas az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének kialakítására. Megeleveníti a tárgyi világot, és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait, a lehetséges megfelelő viselkedésformákat. Szemléletmódja, mágikus világképe csodáival és átváltozásaival elősegíti a mesetudat kialakulását, ráébreszt a mese és valóság reális megismerésére.

A mesehallgatás belső képi világot jelenít meg, ez a folyamat a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája.

A gyermeki önkifejezés egyik módja a saját vers-és mesealkotása, annak mozgással és /vagy ábrázolással történő kombinálása.

Célja

- ✚ *Az érthető, kifejező beszéd készségének kialakítása,*
- ✚ *A nyelv szépségének, kifejezőerejének megismertetésével, helyes nyelvhasználattal a biztonságos önkifejezés megalapozása,*
- ✚ *A gyermek életkorának megfelelő irodalmi élmények nyújtásával, az irodalom iránti érdeklődés felkeltése*
- ✚ *Helyes mintaadással az anyanyelv fejlesztése, a kommunikáció különböző formáinak alakítása az óvodai nevelő tevékenység egészében.*
- ✚ *A gyermek szívesen hallgassa a mondókát, verset, mesét. Válasszon az irodalmi élmények érzékeny, aktív befogadójává.*

Feladata

- ✚ *A felhasznált irodalmi anyagok igényes összeállítása; Tiszta forrásból merítjük, hogy megfeleljen a gyermek fejlettségi szintjének az óvónő egyéniségének.*
- ✚ *A 3-6-7 éves korban megjelenő jellegzetes tartalmakat biztosítunk.*
- ✚ *A gyermekek nyelvi képességeit fejlesztjük a versekkel, mesékkel, dramatikus játékokkal.*

A fejlődést elősegítő tartalmak:

Kezdetben a versanyagot népi mondókákból, rigmusokból, és a ritmikus, zenei hatású játékos versekből állítjuk össze. Olyan meséket választunk, amelyek eseménye egyszerű, érthető, ritmikus ismétlődések jellemzik.

Később már lehetnek többfázisos állatmesék, népmesék, dramatikus népszokások, novellisztikus, realiztikus mesék. Helyet kapnak a magyar klasszikusok és a mai magyar írók modern meséi is, valamint a népi mondókák, névcsúfolók, halandzsza szövegű kiolvasók is. Szerepelnek a vidám humoros versek, klasszikusok és a mai magyar költők népművészeti ihletésű ritmusélményt nyújtó versei is.

Végül megjelennek az állatmeséktől kezdve a cselekményesebb népmeséken, novellisztikus, realiztikus meséken túl a klasszikus tündérmesék, a tréfás mesék és műmesék és a meseregények is.

Megismernek olyan közmondásokat és találós kérdéseket is, amelyeket a környezet gyakran hangoztat.

A nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó és migráns gyermekek számára lehetőséget biztosítunk egymás kultúrájának megismerésére.

A kiválasztott versek, mesék megerősítik a környezet megszeretettését, a néphagyomány ápolását, az évszakok szépségét.

A hátrányos helyzetű, egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek valamint a sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel küzdő gyermekek kommunikációs nevelését szókincsbővítéssel, kifejezőkészség, beszédértés, beszéd észlelés fejlődésének elősegítésével valósítjuk meg.

Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✦ A gyermekek szívesen ismételtetik a verseket, rigmusokat, igénylik a mesét.*
- ✦ Gondolkodásuk, képzeletük, fantáziájuk, szándékos figyelmük fejlődik, beszédképességük erősödik.*
- ✦ Önállóan mondanak hosszabb, több versszakos verseket, megjelenik a versek hangsúlyozása.*
- ✦ Képesek önálló versmondásra, azt többnyire szöveghűen adják elő.*
- ✦ Megkezdett mese, történet folytatását saját fantáziájukkal egészítik ki.*
- ✦ Ismerik a mesekönyveket, kialakul igényük a könyv tisztelete iránt, azokat szívesen, a napi élet részeként használják, forgatják.*
- ✦ A közvetlen természetes környezetben elsajátított és megismert versek, mesék, mondókák, történetek hatékonyabban vésődnek be a gyermekek emlékezetébe és könnyebben felidézik azokat.*
- ✦ Szívesen báboznak, dramatizálnak.*
- ✦ A gyermekeket közvetlenül érő külső ingerek fokozzák kíváncsiságukat, érdeklődésüket, így pozitívan befolyásolják kommunikációs képességeik kibontakozását a társakkal, felnőttekkel való kapcsolattartásban.*
- ✦ Élményeik elmondásával megtanulják az összefüggő beszédet.*
- ✦ A sokoldalúan biztosított tapasztalatszerzés és ismeretanyag által kedvező mértékben bővül szókincsük, lehetőségük adódik a választékos beszédre.*

- ✚ *A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének, tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekeknél különös figyelmet fordítunk az anyanyelvi, irodalmi nevelésre. Minden gyermeknél az egyéni sajátosságok figyelembe vételével járunk el.*

4.4. Mozgás

A mozgás az érés folyamatában a fejlődő gyermek természetes szükséglete. A mozgás nem szűkül le a testnevelési foglalkozások, mondókás- énekes játékok körére, az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve, jelen van az óvodai élet minden területén. A fejlesztés tartalmát minden esetben az adott csoport összetétele, fejlettsége adja meg. A rendszeres egészségfejlesztő testmozgás a pszicho motoros készségek és képességek kialakításának, formálásának és fejlesztésének eszközei. A mozgástevékenységek együtt hatnak a gyermek személyiségének, és tanulási képességeinek fejlődésére.

Célja

- ✚ *A mozgás megszerettetése.*
- ✚ *Az óvodás korú gyermekek szervezetének, testi képességeinek sokoldalú, arányos fejlesztése.*

Feladata

- ✚** *A gyermekek mozgásigényének kielégítése, ezzel együtt a harmonikus, összerendezett mozgásfejlesztés.*
- ✚** *A motoros képességek fejlesztése*
- ✚** *Kondicionális képességek /erő, gyorsaság, állóképesség/ Koordinációs képességek /egyensúlyérzék, téri tájékozódó képesség, reagáló képesség/*
- ✚** *A testséma fejlesztése, a testrészek megismerése.*
- ✚** *A nagy- és finommozgások, az érzékelés, a formaállandóság fejlesztése.*
- ✚** *A tevékenységekhez élmény, megfelelő idő, hely, eszköz biztosítása.*
- ✚** *A személyiség akarati tényezőinek alakítása.*
- ✚** *Ügyesség, alkalmazkodóképesség fejlesztése,*

A mozgásfejlesztés lehetőségei

a/ testnevelés foglalkozás

b/ mindennapos szervezett és szabad mozgás

c/ játékidőben történő mozgásfejlesztés

A gyermek fejlődését elősegítő tartalmak:

Az óvodáskor elején a nagymozgások fejlődésének segítése áll az előtérben.

A csoportszobában, a szabadban egyaránt a kúszásra, bújásra, egyensúlyo-

zásra minden kínálkozó alkalmat felhasználunk, alakítjuk a biztonságos együttmozgáshoz szükséges alapvető szabályokat.

Tartásjavító gyakorlatokat alkalmazunk a gerinc deformitás megelőzése érdekében.

Hangsúlyt fektetünk az egyensúlyérzék fejlesztésére, a szem, kéz, láb összehangolt működését segítő játékokra, játékos gyakorlatokra, melyeket elvégeztetünk különböző irányokban, hogy fejlődjön mozgáskoordinációjuk és téri tájékozódásuk.

Tervezünk kisebb testrészekkel való mozgásokat, az észlelés az alaklás, formaállandóság érdekében, ezekhez különböző kézi szereket használunk.

A csúszást, mászást, kúszást emelt akadályokkal, fordulatokkal nehezítjük.

Egyre több fogó, futó, ügyességi játékkal ismertetjük meg a gyermekeket. Az irányított mozgásos tevékenységek során a futás feladataiban megjelennek a tempóváltás gyors-lassú futás, belegyorsuló futás. A futó, fogó játékok szabályai bonyolultabbak lesznek, sor és váltóversenyekkel egészülnek ki.

A különböző típusú mozgásos játékokban megjelennek a talajtorna elemei is.

Lehetőség nyílik a keresztcsatornák fejlesztésére is. A bemutatott gyakorlatokat látják, hallják a tevékenység pontos megnevezését és elvégzik a látott, hallott feladatokat.

*A **sajátos nevelési igényű**, enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy*

magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekeket a fokozatosság elvének és az egyéni sajátosságok figyelembe vételével fejlesztjük.

b) Mindennapos szervezett és szabad mozgás

Az időjárástól függően legtöbbször a szabadban, rossz idő esetén a csoportszobában végeztetjük. A játékosságot alkalmazzuk alapvető eszközként. Úgy állítjuk össze a néhány perc anyagát, hogy felfrissülést, edzést, igazi örömet jelentsen a gyermekek számára. A nap bármely részében és bárhol megszervezhető.

c) Játékidőben történő mozgásfejlesztés

A játék során igyekszünk megfelelő helyet, időt, eszközt, élményt biztosítani a mozgások, mozgásos játékok gyakorlására. A kinti érzékelő, észlelő játékok mind segítik a finom motorika fejlődését. A csoportszobai játékok során is sok lehetőség biztosítunk a finom motorika, szem-kéz koordináció fejlesztésére.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✚ Igénylik, szeretik a mozgást,
- ✚ Tudnak környezetükben tájékozódni, ismerik az irányokat,
- ✚ Kialakul testsémájuk, oldalúságuk.
- ✚ Kialakul a gyermekek nagymozgása finommozgása, egyensúly-érzékelése, összerendezett mozgása.
- ✚ Biztonságosan mozognak, tudják mozgásukat irányítani. Betartják a szabályokat, kialakul egészséges versenyszellemük.
- ✚ Önfegyelmező, fegyelmező képességük megerősödik.

✚ *A hátrányos helyzetű, egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek, valamint a sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos és a megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, küzdő gyermekek iskolára való felkészítését, a mozgásfejlesztés eszközeivel alapozzuk meg. Ezzel hozzájárulunk a tanulási képességek kialakulásához, a tanulási és egyéb rész-képesség zavarok kialakulásának megelőzéséhez, a problémamegoldó gondolkodáson belül a megoldási késztetés fejlődéséhez.*

Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.

4.5. Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka

A környezet szépségének megteremtésében és megőrzésében igen fontos szerepe van a vizuális nevelésnek. Magában foglalja a rajzolást, festést, mintázást, az építést, képalakítást, konstruálást, kézimunkát, a műalkotásokkal és népművészeti elemekkel való ismerkedést és a környezet alakítást.

Célja

A gyermekek tér- forma- színeképzésének gazdagítása a természet szépségei által. Az esztétika befogadásához szükséges készségek és helyes ítéletek kialakítása, alkotói képességek megalapozása, egyéni fejlettségi szintjüknek megfelelően.

Feladata

- ✦ *A gyermek környezete iránti érzékenységeinek irányítása.*
- ✦ *A gyermeki alkotó - alakító tevékenység feltételeinek megteremtése.*
- ✦ *A gyermekek valamennyi alkotását kezeljük értékként.*
- ✦ *A 3-6-7 éves korban tervezhető alkotó - alakító tevékenységek tartalmának, minőségének fejlesztése.*
- ✦ *A természet iránti érdeklődésük, szeretetük nyilvánuljon meg munkáikban*
- ✦ *A tevékenység szervezeti formáinak mindennapos biztosítása.*
- ✦ *A **sajátos nevelési igényű** enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek számára az ábrázolás egy fontos kifejezési lehetőség, melyben érzelmeit, tapasztalatait, gondolatait visszaadja. Az alkotás által sikerélményt szerezhet, így nő az önbizalma. Egyéni sajátosságok figyelembe vételével fejlesztjük őket.*
- ✦ *Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.*

A gyermek fejlődését segítő tartalmak

Ábrázoló tevékenységük szervesen beépül a játékba. A szabadon firkálgató, mázoló, gyurkáló gyermekekkel átéljük a felfedezés, az alkotás, a színek, formák adta örömet, esztétikai élményt.

A gyermekeknek teret biztosítunk élményeiknek, érdeklődésüknek megfelelő szabad témaválasztásra, önkifejezésre. A képalkotáshoz biztosítjuk a különböző eszközöket, a megfelelő technikai lehetőségeket.

Felfedeztetjük a különböző tárgyak formáit, alakzatait. Megismertetjük az anyagok alakíthatóságát, az eszközök használatát.

Jelenjen meg a gyermekek munkáiban az emberábrázolás, környezet, tárgyak, saját elképzelés alapján történő megjelenítése.

Lehetőséget biztosítunk számukra, hogy használjanak különböző formájú textilt, bőrdarabot, gallyat, terméseket a plasztikus formák létrehozásához. Képalakító tevékenységre irányuló szándékot segítjük a technikai lehetőségek sokféleségével, élményeikhez kapcsolódó témákkal.

Építés során az egyszerűbb formáktól, eljuttatjuk őket a tagoltabb terek kialakításához. Több alkalommal készítünk közös kompozíciót.

Arra ösztönözzük a gyerekeket, hogy saját élményeiken alapuló cselekményes témákban jelenjen meg a mesék, versek, énekes játékok, ünnepek, kirándulások eseményábrázolásai.

Segítjük a gyerekeket a bábok, játékkellékek készítésében, megismertetjük a kézimunka különböző eszközeivel. Átélik az ajándékozás örömét természetes és más anyagok felhasználásával készíthetnek meglepetéseket.

Teret biztosítunk a mindennapi ábrázoló tevékenységhez..

A fejlődés várható eredménye óvodáskor végén

- ✚ Képzalkotásban egyéni módon, biztonsággal jelenítik meg ismereteiket, gondolataikat, szűkebb és tágabb környezetükből származó élményeiket, elképzeléseiket.*
- ✚ Örömmel, saját kezdeményezésükre is ábrázolnak.*
- ✚ Örülnek alkotásuknak, a közösen elkészített kompozíciónak.*
- ✚ Beszélgetni tudnak az alkotásokról és elfogadják mások véleményét.*
- ✚ A gyermekek önállóan tudnak válogatni a megismert és elsajátított vizuális technikák közül, és a természet kincseit felhasználva tudják céljukat kreatívan megvalósítani.*
- ✚ A **halmozottan hátrányos helyzetű** gyermekek iskolára történő felkészítése során, az alkotásvágy, a figyelemkoncentráció szükséges szintjének kialakítása fontos feladatunk, melyet a vizuális nevelés eszköztárának felhasználásával igyekszünk megvalósítani*
- ✚ A **sajátos nevelési igényű** enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek számára az ábrázolás egy fontos kifejezési lehetőség, melyben érzelmeit, tapasztalatait, gondolatait visszaadja. Az alkotás által sikerélményt szerezhet, így nő az önbizalma. Egyéni sajátosságok figyelembe vételével fejlesztjük őket.*

- ✚ *Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.*

4.6. Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

Az óvodai zenei nevelés a gyermekeket élményekhez juttatja, felkelti zenei érdeklődésüket, formálja zenei ízlésüket, esztétikai fogékonyságukat.

Zenei nevelésünk során megpróbáljuk kellő motiválással a gyermekek figyelmét ráirányítani környezetünk hangjainak szépségére, érdekességére /madárcsicsergés, erdő csendje/. Dalokkal, mondókákkal, népi játékokkal kialakítjuk az együttjátszás, mondókázás, éneklés, mozgás örömét, formálva így a gyermekek közösségi szellemét is. A spontán éneklés, zenélés a gyermek mindennapi tevékenységévé válhat, a felnőtt minta utánzásával.

A zenei anyagokat az évszakokhoz igazítva, a gyermekek életkori sajátosságait, fejlettségét figyelembe véve válogatjuk.

Célja

A közös éneklés, a közös játék örömeinek megéreztetése, az örömteli és élmény gazdag közös ének-zenei tevékenységek által a gyermekek zenei érdeklődésének felkeltése, zenei ízlésének formálása, és esztétikai fogékonyságának alakítása.

Feladata

- ✚ *Megszerettetjük a gyermekekkel az éneklést, a gyermekdalokat.*
- ✚ *Fejlesztjük a gyermekek zenei hallását, ritmusérzékét, harmonikus, szép mozgását, énekhangját /tiszta éneklés/.*

- ✚ *A felhasználásra kerülő zenei anyagot igényesen, az életkornak és az adott csoport képességszintjének megfelelően válogatjuk.*
- ✚ *Követjük a fokozatosság elvét a zenei anyag megválasztásában, feldolgozásában, a játékok sorrendjében, a zenei képességek fejlesztésében.*
- ✚ *Megismertetjük a gyermekeket a különböző jellegű dalokkal és zenei hangulatokkal, hangszerek sajátos hangszínével és játékaival.*
- ✚ *Jelentsen örömet a gyermekek számára a zene meghallgatása.*

A gyermekek fejlődését elősegítő tartalmak:

A kisebbeknek olyan egyszerű 4-5 hangból álló énekes játékot tanítunk meg, amelyek játéka álló helyzetben, játékos mozdulatokkal eljátszható. Ölbeli játékokat, arc, kéz, új, lovagoltató játékokat játszunk. Olyan mondókákkal, nagyobb hangterjedelmű, hangkészletű dalokkal ismertetjük meg a gyerekeket, mellyel a mozgásuk is jól fejleszhető, csigavonal, hullámvonal, szerepcserés játékok.

Alkalmazzuk a kiolvasókat különböző játékhelyzetekben. Gyakoroltatunk néhány ünnepre és alkalomra szóló egyszerű dalt, melyhez spontán utánozó mozdulatokat, játékokat lehet kitalálni. Olyan dalokat is válogatunk, melyekben már szünet és szinkópa is előfordul. Bonyolultabb párcserés, kapus, hidas, sorgyarapító, fogyó játékokat is tervezünk.

Zenehallgatáshoz értékes műveket választunk népdalainkból, rokon és más népek dalaiból, valamint hallgatunk magyar komponált műzenét, altatókat és klasszikus zenét is.

A nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó és migráns gyermekek számára lehetőséget biztosítunk egymás kultúrájának megismerésére.

Biztosítjuk a lehetőséget, hogy a halk- hangos beszédet, éneklést gyakorolhassák, megkülönböztethetnek hangszíneket, zörejeket, megismerkedhetnek a magas és mély ellentéppárokkal.

Lehetőséget teremtünk, hogy megismerkedjenek, majd gyakorolják az egyenletes lüktetést, a mondókák, dalok ritmusát, érzékeljék és kifejezhesék a gyors-lassú beszédet, éneket, járást, s használjanak ezekhez megfelelő hangszert.

A gyermekek zenei emlékezetének fejlesztéséhez lehetőséget biztosítunk számukra a dallambujtató és dallamfelismerés gyakorlására.

A hangutánzó szavak éneklése segíti a magán és mássalhangzók pontos képzését. A sokféle énekes játék alkalmat ad a szókincs bővítésére.

A fejlődés várható eredménye óvodáskor végén

- ✚ A gyermekek szívesen énekelnek, oldottak a játékokban, énekléskor derűsek, vidámak.*
- ✚ Meg tudják különböztetni a zenei fogalom párokat. Érzékelik az egyenletes lüktetést és a dalok ritmusát, ezek mozgásukban is tükröződnek.*
- ✚ Tudnak járni, lépni változatos formákban is egyedül vagy párosával*
- ✚ Tudnak élvezettel figyelni a zenehallgatásra, hangszerjátéokra.*
- ✚ Tudnak különböző térformákat kialakítani és egyszerű táncmozgásokat bemutatni.*

- ✚ *Ismerik az egyszerű ritmushangszereket, használni is tudják azokat.*
- ✚ *A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral), küzdő gyermekeknél hatékonyabb eredmények elérésére ad lehetőséget az ének és a zene. A pozitív irányú értelmi, illetve érzelmi fejlődés, a harmonikusabb mozgás – mely a zene hallgatása, elsajátítása, és gyakorlása által ér el eredményt – a gyermek sikerélményét, s ez által az önbizalmának megerősödését szolgálja.*
- ✚ *Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.*

4.7. Munka jellegű tevékenységek

A munka célra irányuló tevékenység, amely külső irányítással történik. Figyelmet, kötelességvállalást, ezek teljesítését igényli. Eredményéről közvetlen tapasztalatokat szereznek a gyermekek. Saját és mások elismerésére nevel. Felelősséggel jár, melyhez megfelelő ismeret, beállítódás szükséges. Az óvodapedagógustól együttműködést és folyamatos, konkrét, reális, - a gyermeknek saját magához mérten fejlesztő – értékelést igényel.

Célja

Munkavégzéskor, a sokféle, változatos, cselekvő tapasztalatszerzés során olyan készségek, tulajdonságok, szokások kialakítása melyek pozitívan befolyásolják a gyermekek környezethez való viszonyát, közösségi kapcsolatát, kötelességteljesítését.

Feladata

- ✚ A mindennapos rendszeres feladatvégzés során váljanak készségi az önkiszolgálással kapcsolatos tevékenységek.*
- ✚ Jussanak el a saját személyükkel kapcsolatos tevékenységek kialakulása után a közösség érdekében végzett munkáig.*
- ✚ Végezzenek a növények és állatok gondozásával kapcsolatos tevékenységeket.*
- ✚ Vegyenek részt a külső környezet alakításában.*
- ✚ A **sajátos nevelési igényű** enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekeket egyéni sajátosságaik figyelembe vételével vonjuk be – kezdetben – az önkiszolgáló munkákba, később – a fokozatosság elvét szem előtt tartva, a közösségért végzendő munkákba is.*

Munkajellegű tevékenységek óvodánkban

Önkiszolgálás

A gyermek a saját személyével kapcsolatos feladatokkal, annak sorrendjével a felnőtt segítségével ismerkedik meg: testápolás, öltözködés, saját személyével kapcsolatos igényesség /holmijuk rendben tartása, óvása /, kulturált étkezési szokások elsajátítása.

Közösségért végzett munkák:

A közösségért végzett munka magában foglalja a gyermekeknek mindazt a munkáját, megbízatását, amelyet nem csupán önmaguk ellátása érdekében, hanem az egész gyermekcsoportért, a közös célok érdekében végeznek. Ezek körébe tartozik a naposság, az óvoda, a csoport mindennapi életével kapcsolatos munkák és a kerti munkák.

Naposi munka

A naposság közösségi megbízatás, melynek során a gyermekek erejükhöz mért feladatokat látnak el, a csoport érdekében. A naposi munka feltétele, hogy a gyermekek rendelkezzenek az elvégzéshez szükséges alapvető készségekkel, ismerjék munkájuk célját, érezzék át jelentőségét. Ennek figyelembe vételével kerül sor a bevezetésére.

Alkalomszerű munka

Alkalmi megbízatások, melyek a nap folyamán gyakori elemei a gyermekek tevékenységének. Ezeknek körét meghatározza a gyermekek fejlettsége, személyisége,

Óvodai életünknek szerves része a zöldségek, gyümölcsök feldolgozása, sütés-főzés, saláták készítése, mely tevékenységekben a különböző munkaeszközökkel, életkoruknak megfelelően vesznek részt.

Növény és állatgondozás

A környező világ megismerésének egyik része a növények és állatok fejlődésével, gondozásával, védelmével való ismerkedés. Sok lehetőség adott óvodán belül ezeknek a tevékenységeknek a végzésére: természetsarok gondozása, akvárium, terrárium, madáretető, kalitka állatainak etetése, gondozása.

Környezet rendjének megőrzése

Az óvoda belső környezetének, udvarának, védelme. Legyenek rendszeres tevékenységek, melyek a szokások kialakulását erősítik, és alkalomhoz kötődőek, melyek az élményszerűséget biztosítják.

Őszi munkatevékenységek

- ✚ Termékek, falevelek összegyűjtése, szállítása, - akvárium, terrárium, kalitka lakóinak gondozása - csoportszoba dekorálása évszaknak megfelelően virágok magvainak gyűjtése.*
- ✚ Gyümölcsök, zöldségfélék elrakása télire /befőzés, aszalás /.*
- ✚ Növények cserépbe, ládába ültetése, a kint maradók betakarása.*
- ✚ Cserepes virágok gondozása.*
- ✚ Vitaminsaláták, gyümölcssaláták készítése.*
- ✚ Őszre jellemző képek gyűjtése, megfelelő dekoráció készítése.*

Téli munkatevékenységek

- ✚ *Természetsarok gondozása.*
- ✚ *Madáretetők elhelyezése, madáreleség készítése, madarak folyamatos etetése.*
- ✚ *Télre jellemző képek gyűjtése, megfelelő dekoráció készítése.*
- ✚ *Csiráztatás, ültetés vetőládába.*

Tavaszi munkatevékenységek

- ✚ *A kert takarítása, talaj-előkészítés:, virágok kitakarása, virágos ládák beültetése.*
- ✚ *A természetsarokban nevelt palánták kiültetése.*
- ✚ *Madáritatók kirakása és folyamatos feltöltése.*
- ✚ *Tavasza jellemző képek gyűjtése megfelelő dekoráció készítése.*

Nyári munkatevékenységek

- ✚ *Locsolás, gyomlálás, a gaz elszállítása.*
- ✚ *A növényzet védelme, gondozása /fák, bokrok, fű/.*
- ✚ *Virágok folyamatos ápolása, locsolása.*

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✚ *A rájuk bízott feladatot, munkát önállóan, szívesen végzik.*
- ✚ *Figyelnek saját maguk és környezetük rendezettségére.*
- ✚ *A környezetükben lévő növényeket, állatokat óvják, gondozzák.*
- ✚ *Megtanulják a legszükségesebb eszközök, szerszámok célszerű használatát.*

- ✚ *A közösen végzett munka hozzájárul a társas kapcsolatok alakulásához, ezek örömeinek átéléséhez.*
- ✚ *A tevékenységük gyakorisága, annak hatása megerősíti a gyermekekben a munka játéktól eltérő jegyeit.*
- ✚ *A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, valamint a egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral), küzdő gyermekeket egyéni sajátosságaik figyelembe vételével vonjuk be – kezdetben – az önkiszolgáló munkákba, később – a fokozatosság elvét szem előtt tartva, a közösségért végzendő munkákba is.*

4.8. A tevékenységekben megvalósuló tanulás

Nevelésünkben a tapasztalatok, az ismeretek a tanulás tartalma a közvetlen környezetből származnak, tehát ennek megfelelően kell kiválasztani az alkalmas helyszínt. Környezeti nevelésünkben a gyermek és a természet kapcsolatát helyezzük a tevékenység középpontjába, előzetes tapasztalataira és ismereteire építve.

A szabadban folytatott környezeti nevelés során az élmény ingergazdagsága pótolhatatlan, ez biztosítja az élmény hitelességét.

A tanulás az egész nap folyamán adódó helyzetekben alakul ki, spontán tevékenység, amely a teljes személyiségfejlődését, fejlesztését segíti elő.

A pedagógiai módszerek és munkaformák megválasztása során az óvoda-pedagógus törekedjen arra, hogy azok alkalmasak legyenek a gyermek ön-

értékelésének, önellenőrzésének fejlesztésére. Visszajelzéseivel segítse e képességek fejlődését.

Az óvodapedagógus a gyerekek egyéni és életkori sajátosságait figyelembe véve folyamatosan nyomon követi a fejlődésüket. Gazdag értékelési eszköztárából tudatosan választja ki a leginkább fejlődést motiváló értékelési formát.

Törekszik arra, hogy folyamatosan pozitívan motiválja a gyermeket, visszajelzéseivel, a változások észrevételével fejlődésüket elősegítse.

Célja

A gyermeki gondolkodás fejlődésének irányítása, kíváncsiságra, megismerési vágyukra, érzelmi beállítottságukra, önkéntelen figyelmükre alapozva.

Feladata

- ✚ A gyermekek ismereteinek, tapasztalatainak bővítése, feldolgozása, a megismerési képességek fejlesztése.*
- ✚ A valóság-hű észlelésre, figyelemösszpontosításra való képesség, problémamegoldó és kreatív gondolkodásra nevelés.*
- ✚ A gyermekek önállóságának, figyelmének, kitartásának, feladattudatának fejlesztése.*

A tanulás tartalma, lehetőségei

A szabadon választott játék óriási információhalmazzal tartalmaz, melyből a gyermek mindig azt az egységet választja ki, amelyikre az adott játék során

szüksége van. A többszöri ismétlések hatására az ismeretek szinte spontán beépülnek a meglévő rendszerbe, felidézhetőek, felhasználhatóak lesznek azonos, hasonló és később eltérő szituációkban is.

Tehát a gyermek tanul, igyekszik felhasználni, ami számára fontos, ami eredményt, sikert hoz. E tanulási formában nagyon lényeges az utánozható pozitív példa. A megjelenés, hanghordozás, az attitűdök, a mimika, a gesztus.

Természetes helyzetben, játék során figyelje meg, mérje fel a gyermekek személyiségének sajátosságait.

Mindig vegye figyelembe a gyermekek egyéni képességeit, tempóját eltérő szokásait, s ennek megfelelően differenciáltan fejlesztjük őket.

A pedagógus biztosítsa, hogy a gyermek az elméleti ismereteket a gyakorlatban is alkalmazhassa.

Az egyéni bánásmód alkalmazása során, változatos módszerekkel, a szakemberek által javasolt tervek szerint fejlessze a gyermeket.

A tanulás szinterei

A mikro csoportos fejlesztések alkalmával a kötetlenség a fontos, de benne tudatosan tervezett módon történik a differenciált fejlesztés. A kisebb csoportokban való fejlesztésben nagyobb a lehetőség az egyéni bánásmódra. Egy-egy tevékenységre bármikor visszatérhetünk, és lehetőség adódik, hogy legalább egyszer minden gyermek részt vegyen benne.

Kötött formát főleg a nagyobb gyermekeknél alkalmazunk a - szándékos figyelem, a kitartás, önfegyelem, csoporthelyzet feladattartás, a türelem fejlesztéséhez - azaz az iskolakészültséghez fontos magatartás kialakításához.

A folyamatos és alkalmi megfigyelések kapcsán a sok cselekvés, sokoldalú érzékelés biztosításával érjük el később a belső motiváltságon alapuló ismeretszerzést. A játék, a játékos tevékenység rugalmas időkeretben zajlik, két óvodapedagógussal, heti váltásban.

Mindkét tanulási formában érvényesül a nevelői céltudatosság, a pedagógiai önállóság.

A pedagógus a nevelés során tudatos rendszerbe állított tevékenység formák és feladatok figyelembevételével határozza meg az egyéni fejlesztéshez igazodó célokat.

Nevelésünk során megpróbáljuk kellő motiválással a gyermekek figyelmét ráirányítani szűkebb és tágabb környezetünk megismerésére.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végén

- ✚ Képesek lesznek a figyelemösszpontosításra, a problémamegoldó kreatív gondolkodásra.*
- ✚ Megismerkednek az elemi ok-okozati összefüggésekkel. A környezet mennyiségi, formai, színbeli eltéréseivel, matematikai fogalmakkal.*
- ✚ Alkalmassá válnak képességeik, egyéni fejlettségük alapján az önálló tanulási folyamat megkezdésére, a rugalmas iskolakezdesre, mely során az óvodásból az iskolában iskolássá érnek.*
- ✚ A cselekvő-szemléletes, és képi gondolkodás mellett, kialakulóban van a fogalmi gondolkodás.*

A sajátos nevelési igényű enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartás-szabályozási zavarral) küzdő gyermekeknél is mindenképpen az egyéni képességeik figyelembe vétele mellett folytatunk célzott fejlesztést.

Az óvodapedagógus tudatosan rendszerbe állított tevékenységformák és feladatok figyelembevételével készíti el a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fejlesztési tervét.

A hátrányos helyzetű gyermekek iskolára történő felkészítését támogató pedagógiai munka:

tanulási képességek megalapozása, a tanulási és egyéb részképesség zavarok kialakulásának megelőzése, megoldási késztetés, monotónia tűrés, figyelemkoncentráció, az alkotásvágy szükséges szintjének kialakítása.

5. AZ ÓVODA KAPCSOLATAI

5.1. Óvoda-család

Arra törekszünk, hogy a szülők megalégedésére a családi nevelést kiegészítve gondozzuk, neveljük, fejlesszük a gyermekeket. A szülőket nevelőpartnernek tekintjük. Ismertetjük a nevelői felfogásunkat, programunk célját, feladatát. Megismerjük a családi nevelési eljárásokat, szokásokat, s az együttműködés során ezek figyelembe vételével igyekszünk segítséget nyújtani.

A gyermekek egyéni fejlődéséről folyamatosan konzultálunk a szülőkkel. Fontosnak tartjuk a hiteles tájékoztatást, a problémaérzékenységet, a tapasztalatot és az előremutató segítséget.

Óvodánk nyitott. A szülők igényeinek megfelelően előzetes megbeszélés alapján, bármikor betekinhetnek gyermekeik óvodai életébe.

*A **hátrányos helyzetű** illetve, enyhe értelmi fogyatékos, és megismerő funkciók, vagy viselkedés fejlődésének tartós és súlyos illetve súlyos rendellenességekkel, valamint egyéb fejlődési zavarral (súlyos tanulási fegyelem, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdő gyermekek szüleiben, az őszinteség, a segítőkész emberi hangnem bizalmat kelt, különösen, ha látja és tapasztalja, hogy gyermekét elfogadják, nem teszünk különbséget gyermek és gyermek között.*

A szülőkkel való kapcsolattartás formái:

Beiratkozás előtt lehetőséget biztosítunk arra, hogy a szülők, gyermekeikkel ismerkedjenek az óvodával / kiállítás, udvari élet, videofilm, csoport /

Az ismerkedési héten, illetve beiratkozáskor programunk kivonatát megkapják

***Beiratkozás:** Különös hangsúlyt fektetünk arra, hogy a beiratkozás zavartalan legyen, a felmerülő kérdésekre kielégítő választ kapjanak a Szülők.*

*Még az óvodába lépés előtt **ismerkedés a családokkal**, gyermekekkel családi környezetben*

*Lehetőséget biztosítunk az **anyás beszoktatásra***

***Napi kapcsolattartás** a szülőkkel, ami a napi lényeges eseményekről lehet egy rövid tájékoztatást / igény szerint /.*

*A csoport öltözőjében elhelyezett **hirdetőtáblák** a csoport életével kapcsolatos dolgok közlése / gyűjtőmunka, határidő, étrend, stb. /*

***Szülői értekezletek**, amelyeknek két formája létezik az óvodában az összevont, ill. csoport.*

*Az **összevont szülői értekező** az először óvodába lépő gyermekek szüleinek.*

***Szülői Fórumok:** A szülők által javasolt témáról külső előadó bevonásával **Fogadóórák, egyéni beszélgetések.** Kezdeményezheti szülő, óvónő egyaránt*

***Nyíltnapok.** Óvodánk életében előre egyeztetett időben bármikor betekinthetnek a szülők. Ezen a lehetőségen felül még őszi és tavaszi időszakban 2 – 2 napot kijelölünk, amiből a szülők érdeklődésüknek megfelelően választhatnak.*

Ünnepek, ünnepélyek:

***Születésnap** – csoporton belül felköszöntik az ünnepeltet és meglepetést készítenek neki*

Karácsony: csoportonként kerül megrendezésre közösen a szülőkkel. Közös fadíszítés, közös játék a szülőkkel

Farsang: Csoportonként kerül megrendezésre a szülőkkel közös jelmezes, játékos délelőtt.

Anyák napja: Csoportonként kerül megrendezésre, a gyerekek műsorral köszöntik az Édesanyákat, Nagymamákat.

Gyermeknap: óvodai szintű kerti – parti, ahol a szülők besegítenek a szervezésbe, lebonyolításba.

Iskolába menők búcsúztatása: A gyermekek ízelítőt adnak eddigi óvodai életükről.

Óvodai szintű:

- ✚ Mikulás
- ✚ Gyermeknap
- ✚ Karácsony

Csoportszintű:

- ✚ Születésnap
- ✚ Farsang
- ✚ Anyák napja

Nyilvános rendezvények:

- ✚ Karácsony
- ✚ Farsang
- ✚ Anyák napja
- ✚ Gyereknapi

Munkadélutánok: (kétféle formában szervezzük.)

Az egyik, amikor csoportszintű a szervezés, a másik pedig óvodai szinten szerveződik. Minden évben a kollektíva határozza meg, hogy milyen céllal szervezi.

Szülői közösség: Ellátják a Szülők érdekeinek képviseletét, segítenek a különböző szervezési munkába, betekintenek nevelői munkánkba. Ismerik céljainkat, feladatainkat, gyakorolják a rájuk ruházott jogokat.

Minden évben a kérdőíves formát is biztosítjuk a szülők számára.

A felmerülő kérdéseket, javaslatokat megbeszéljük, s törekszünk megvalósításukra.

Továbbfejlesztés lehetőségei:

A család a nevelés első számú színtere, az óvoda a családi nevelést egészíti ki. A fentiekben felsoroltak évek óta jól működő kapcsolattartási formák az óvodánkban. A partneri elégedettségmérésnél erre a területre is rákérdezzünk, s amennyiben igény merül fel ezek megváltoztatására, illetve más kapcsolattartási formára, akkor azzal érdeemben foglalkozunk.

6. Sajátos feladataink, speciális szolgáltatások

6.1 Gyermekvédelem:

Minden gyermeknek joga az őt kiskorúsága folytán a családja, az állam és társadalom részéről megillető olyan védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését biztosítja.

A család elsődleges joga és kötelessége a gyermek egészséges fejlődésének biztosítása. Az óvoda kiegészítő szerepet tölt be a családdal együttműködve.

Az óvodai gyermekvédelem célja:

Prevenció során feltárni mindazokat a tényeket, okokat, melyek a gyermek fejlődését veszélyeztetik.

A gyermekvédelmi törvényben foglalt jogok és érdekek érvényesítése és biztosítása.

Az óvodai gyermekvédelem feladatai:

Általános feladatok:

A szülők szemléletformálása, megnyerése, sokoldalú bevonása motiválása. Együttműködés az általános gyermekvédelmi feladatok megvalósításában közreműködő intézményekkel.

Az ismeretek birtokában megtenni a megfelelő intézkedéseket.

Speciális gyermekvédelmi feladatok:

Eltérő gyermekvédelmi problémák tudatos, tervszerű kiszűrése, feltárása.

A gyermekvédelmi problémákkal küszködő gyermekek szüleivel speciális pedagógiai bánásmód alkalmazása.

Speciális szakemberek széleskörű bevonása / orvos, védőnő, pszichológus, családgondozó /

Együttműködés külső segítő intézményekkel:

- *Humánpolitika Irodával*
- *Nevelési Tanácsadó Egységes Pedagógiai Szakszolgálattal*
- *Gyermekjóléti szolgálattal*
- *Gyermekotthonok*

- ✚ *Egészségügyi intézmények*
- ✚ *Kisebbségi szervezetek*
- ✚ *Családsegítő Központtal*
- ✚ *SOFI -EGYMI*

Helyzetfeltárással kapcsolatos szempontok

Minden nevelési évben felmérést végzünk valamennyi csoportban..

A felmérés területei

- ✚ *Az óvoda környezetének jellemzői*
- ✚ *A gyermek családi környezete*

/A szülők iskolai végzettsége, munkahelyi elfoglaltsága, mértéke, szociális körülmények, családok szerkezete, anyagi helyzete, lakásviszonyok, egészségügyi higiénés körülmények, életmód, nevelési stílusok stb. /.

Hátrányos helyzet

- ✚ *Anyagi ok*
- ✚ *Környezeti ok*
- ✚ *Művelődési hátrányból eredő ok*
- ✚ *Egészségügyi ok stb.*
- ✚ *Még nem veszélyezteti a gyermek személyiségfejlődését, de a hátrányok enyhítése a prevenció érdekében rendkívüli fontos.*

Veszélyeztetettség:

- ✚ *Anyagi okok*
- ✚ *Halmazott hátrányok*

- ✚ *Deviáns, erkölcstelen családi környezet gyermekek elhanyagolása, bántalmazása, stb.*

Speciális tevékenység formák a gyermekvédelemben.

- ✚ *Tájékoztatás / szülői fórumok, megbeszélések*
- ✚ *Pedagógiai – nevelési tanácsadás, segítségadás*
- ✚ *Hátrányos helyzetű gyermekek differenciált fejlesztése, tehetséggondozása.*
- ✚ *A szülők felé jelezzük a gyermek különleges képességet, illetve lehetőségeinkhez mérten segítséget nyújtunk.*

A hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésének lehetőségei:

Egyéni foglalkozás keretében kell segítséget nyújtani.

Személyi feltételek

Gyermekvédelmi felelős segíti az óvodapedagógusok gyermekvédelmi munkáját. Munkáját megbízás alapján az érvényben lévő jogszabályoknak megfelelően végzik.

Információáramlás, információkezelés

- ✚ *A csoport óvónőivel folyamatosan tartják a kapcsolatot.*
- ✚ *A munkatervben megjelölt időpontban beszámolnak az óvoda gyermekvédelmi helyzetéről.*
- ✚ *Részt vesznek tanév elején a csoportos szülői értekezleteken, tájékoztatják a szülőket tevékenységükről, az igényelhető támogatási formákról.*

- ✦ *A központi faliújságon közzé tesszük a gyermekvédelmi feladatot ellátó fontos intézmények címet, telefonszámát*
- ✦ *A gyermekvédelmi felelősök a tudomásukra jutott bizalmas információkat megőrzik, illetve bizalmas szülői közléseket és egyéb tudomására jutott információkat pedagógiailag szükséges, mértékben tárja a pedagógusok elé / célhoz kötöttség elve!/.*
- ✦ *A tapintatosság hivatásbeli, etikai követelménye, valamennyi pedagógus és az intézményben dolgozók számára.*
- ✦ *Titoktartási kötelezettsége van.*

A hátrányos helyzetű gyermekek differenciált fejlesztésének lehetőségei:

A cél és feladatrendszerben meghatároztuk az egyéni fejlesztést, kiemelt tekintettel kezeljük a szociálisan hátrányos helyzetű gyermekeket. A szülőknek igény szerint speciális segítséget nyújtunk.

A gyermekvédelemmel kapcsolatos feladatok

Valamennyi dolgozó feladata:

Az óvodába járó gyermekkel kapcsolatos veszélyeztetettségre utaló jeleket a gyermekvédelmi felelőssel tudatni / szociális, testi és érzelmi veszélyeztettség /.

Az óvodapedagógus feladata:

- + A gyermek családi hátterének megismerése, felmérése.*
- + Szociális támogatásra javaslattétel / segély, étkezési hozzájárulás/*
- + A gyermekvédelmi felelőst folyamatosan tájékoztatni a prevenció alatt álló, ill. nyilvántartott gyermekek helyzetéről, tapasztalatairól.*

Óvodavezető feladata:

- + A tanév elején tájékoztatni a szülőket a gyermekvédelmi felelős személyéről, valamint tartózkodási helyéről, idejéről.*
- + Gondoskodni a gyermekvédelmi felelős munkájához szükséges feltételekről.*
- + Ellenőrzi a gyermekvédelmi feladatok ellátásáról.*

A gyermekvédelmi felelős feladata:

- + A gyermekvédelmi munkáról az első szülői értekezleten tájékoztatja a szülőket.*

- ✦ *Az óvodapedagógusok felmérése alapján nyilvántartásba veszi a prevencióra szoruló, ill. veszélyeztetett gyermekeket.*
- ✦ *Segíti az óvodapedagógusok gyermekvédelmi munkáját.*
- ✦ *Nyilvántartott gyermekek esetében megteszi a szükséges intézkedéseket, melyről az óvónőket, az intézményvezetőt tájékoztatja.*
- ✦ *Benyújtott kérelmeket véleményezi, előkészíti*
- ✦ *Szükség szerint részt vesz fogadóórán, családlátogatáson.*
- ✦ *Az előírásoknak megfelelően kezeli a gyermekvédelemmel kapcsolatos feladatokat.*
- ✦ *Kapcsolatot tart a gyermekvédelmi feladatokat ellátó fontosabb intézményekkel*
- ✦ *Fogadóórát tart*
- ✦ *Hirdetőablán elhelyezi a fontosabb gyermekvédelmi feladatokat ellátó intézmények nevet, címét, és saját fogadóóráját.*

6.2. Speciális szolgáltatások

- ✦ *Tartáshibás, lúdtalpas gyermekekkel gyógytornász foglalkozik (nagy csoportban).*
- ✦ *Beszédhibás gyermekek egyéni fejlesztését logopédus segíti (nagy csoportban).*
- ✦ *A részképesség zavarokkal küzdő gyermekkel fejlesztőpedagógus foglalkozik*
- ✦ *Hetente egy napon gyermekpszichológus is segítséget nyújt a rászoruló családoknak*

6.3. Speciális szolgáltatások

Szülői igények alapján:

✚ *Hit és vallásoktatás*

Térítés ellenében a szülői igények alapján intézményünkben az alábbi szolgáltatásokat biztosítjuk:

✚ *Ovis torna.*

✚ *Kirándulás*

✚ *Bábszínház*

A MIP-en szabályoztuk az eljárások rendjét. Minden éven, a munkaterv tartalmazza az aktuális szolgáltatásokat.

7. A pedagógiai program végrehajtásához szükséges, a nevelési munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzéke

7.2. Játékok, egyéb eszközök jegyzéke:

✚ *Faépítők*

✚ *Műanyag építők (LEGÓ, DUPLÓ)*

✚ *Dominók*

✚ *Puzzlek*

✚ *Memóriák*

✚ *Logikai játékok*

✚ *Társasjátékok*

✚ *Kártyák*

7.3. Szerepjátékhoz kellékek

- ✚ Autók, vonatok
- ✚ Babaszoba felszereléssel
- ✚ Babakonyha felszereléssel
- ✚ Elárusító pavilon
- ✚ Értelmemfejlesztő játékok

7.4. Mozgásfejlesztést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök

- ✚ Tornaszobai felszerelések (babzsákok, labdák, egyensúlyozó eszközök, kötelek, kendők, szalagok, torna szőnyegek, zsámolyok, bordásfalak, karikák,
- ✚ Udvari fából készült egyensúlyérzék fejlesztő, valamint függeszkedésre, hintázásra alkalmas eszközök
- ✚ Kosárlabda palánk

7.5. Ének, zene, énekes játékok, tánc eszközei:

- ✚ Dob
- ✚ Cintányér
- ✚ Triangulum
- ✚ Rázókosár
- ✚ Metronom
- ✚ Metalofon
- ✚ Xilofon
- ✚ Fejdíszek, kendők

7.6. Anyanyelvi kommunikációs képességek fejlesztésének eszközei:

- *Paravánok*
- *Bábok, maszkok*
- *Képeskönyvek, mesekönyvek*
- *Kártyák*
- *Társasjátékok*

7.7. Értelmi képességeket és a kreativitást fejlesztő anyagok, eszközök:

- *Barkácsolási eszközök*
- *Társasjátékok*
- *Kártyák*
- *Memória játékok*
- *Figyelemfejlesztő társasjátékok*

7.8. Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök:

- *Papírok, textíliák, gyöngyök, ragasztók, fonalak, festékek, ecsetek, színes ceruzák, kréták gyurma, ollók*

7.9. A külső világ tevékeny megismerését elősegítő eszközök, anyagok:

Óvodai szinten:

Televízió, videó lejátszó, kazetták, diavetítő, fénymásoló, számítógép, mikroszkóp, távcső, aszalógép, kenyérpirító, sütő, rezsó, gyümölcscentri-

*fuga, szőlőprés, kukorica pattogató, edények, kések, tepsik, tálak, reszelők,
gyúródeszka, nyújtófa*

Csoport szinten:

*Nagyítók, terrárium, madárkalitka, akvárium, könyvek, folyóiratok, föld-
gömb, teaőzsp, kerti szerszámok, locsolók, magnetofon*

8. ÉRVÉNYESSÉGI NYILATKOZAT

A helyi pedagógiai program érvényességi ideje: határozatlan idő.

A helyi pedagógiai program módosításának lehetséges indokai:

- ✚ Helyi körülmények változása.*
- ✚ Amennyiben a folyamatos értékelés alapján szükségessé válik.*

9. ZÁRADÉK

A pedagógiai programot módosította: Csomósne Bányácsi Anasztázia
óvodavezető

Lukács Józsefné

általános óvodavezető helyettes

Nevelőtestület elfogadásának ideje: 2017. augusztus .25.

Szülői szervezet véleményezte: 2017. augusztus .22.

SZMK/Szülői szervezet képviselője: Név: Dr Séllei Csaba Zsolt

Alíírás:

Hatálybalépés: 2017. szeptember. 01.

Érvényesség: Határozatlan idő

Felülvizsgálat: Törvényi változás, fenntartói rendelkezés, testületi szándék alapján

pecsét

.....
Csomósne Bányácsi Anasztázia
óvodavezető

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az óvodai nevelés országos alapprogramja

Mérey Ferenc – V. Binét Ágnes Gyermeklélektan

Bp. Gondolat Kiadó 1978.

Az óvodai nevelés programja 1989.

Porkolábné Dr. Balogh Katalin: Kudarc nélkül az iskolában

Alex-typó Kiadó és Reklámiroda Bt. 1992.

Nagy Jenőné: Óvodai programkészítés - de hogyan?

NAT-TAN Sorozat Bp. OKI/1996.

Nagy Jenőné: Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel

JNSzM Pedagógiai Intézet 1997.

Forrai Katalin: Ének az óvodában

EDITINO MUSICA Bp. 1974

Angela Wilkes: Első természetbúvár könyvem Képes útmutató a környező világ felfedezéséhez

Passage Kiadó 1990.

Dr. Fejes Erzsébet – Kanczler Gyuláné dr.: Mesélő természet

Alex-typo Kiadó és Reklámiroda Bt. 1994.

Dr. Havas Péter: A kisiskolások környezeti nevelése „Récefüzetek”

Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért

Környezeti nevelés az óvodában

Kecskemét 1995.

***Horváth Györgyné – Lengyel Jánosné: Tanuljunk meg harmóniában
élni a természettel***

MÉDIAMIX Kiadó és Reklámügynökség

***Gaál Sándorné – Kunos Andrásné: Testnevelési játékok anyaga és ter-
vezése az óvodában***

***Bakonyiné Vincze Ágnes – Nagyné Kasza Ilona: Mozgás – öröm a
szabadban***

MULTIGRAF Gmk. 1989.

Baranyi Sándorné: „Értünk – velünk” Környezetvédelem az óvodában

HBM Pedagógiai Intézet Debrecen 1997.

Mozgásműveltség Fejlesztő Óvodai Nevelési Program

***„Négyszínvirág” a Vésztői Napköziotthonos Óvoda Helyi Nevelési Prog-
ramja***

***Bukovicsné, N. J. (2012): Egészségfejlesztési feladatok az óvodában. In:
Darvay, S. (szerk.): Tanulmányok a gyermekkori egészségfejlesztés téma-
köréből. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest. 54-66.p.***